

K R Á S A

N A Š E H O D O M O V A

ČASOPIS ČESKÉHO SVAZU OCHRÁNCŮ PŘÍRODY

PODZIM/ZIMA 2019

ROČNÍK XIX (61)

**Telemetrie
v záchranných stanicích**

**Oddíl Mladých ochránců
přírody Volavky**

**Čeští ornitologové
na Sibiři**

**Astronomický den
na Jizerce**

Chválovina
nové Místo pro přírodu

Vážení čtenáři,

zemědělství je věčné téma. Řešilo se již na sjezdu ČSOP před 30 lety, jak se dozvíte v historickém ohlédnutí na straně 25. A řeší se stále, v nezmenšené intenzitě. Vodní režim, eroze, biodiverzita...

V tomto čísle Krásky našeho domova najdete hned dva články se zemědělskou tematikou. První (str. 8–9) se týká hrabošů a rodenticidu Stutox II. Kauza hýbala veřejným míněním v podzimních měsících, nyní utichla, ale rozhodně se neztratila. Krajské úřady řeší desítky žádostí o povolení plošného užití tohoto jedu. Druhým (str. 14–17) je pak velký rozhovor s předsedou Asociace soukromého zemědělství, poskytující na některé problémy pohled i z druhé strany, zároveň deklarující, že zemědělec nerovná se automaticky nepřítel přírody.

Přeji mnoho nejen přírodovědných a ochranných úspěchů do nového roku.

Honza Moravec

	SLOVO ÚVODEM	1
	EKOLOGICKÁ VÝCHOVA	
	DĚTI, BAŽINA A SVOBODA (P. PITHART)	2
	JIZERKA ASTRONOMICKÁ (J. MORAVEC)	4
	UKLIĎME SVĚT, UKLIĎME PRAHU (K. BUREŠOVÁ)	6
	AKTUÁLNÍ TÉMA	
	O HRABOŠÍCH KALAMITÁCH, JEDECH A DOTACÍCH (P. STÝBLO)	8
	CHRÁNÍME PŘÍRODU	
	CHVÁLOVNA – NOVÉ MÍSTO PRO PŘÍRODU (J. HROMAS)	10
	VYUŽITÍ RADIOTELEMETRIE V ZÁCHRANNÝCH STANICÍCH (L. VANĚK)	12
	ROZHOVOR	
	S JAROSLAVEM ŠEBKEM O SELSKÉ TRADICI... ..	14
	ZE ZAHRANIČÍ	
	EXPEDICE SVJATOJ NOS 2019 (P. STÝBLO)	18
	ZELENÉ PARAGRAFY	
	ZKUŠENOSTI S ÚČASTÍ VEŘEJNOSTI VE SPRÁVNÍCH ŘÍZENÍCH PO NOVELE ZÁKONA O OCHRANĚ PŘÍRODY A KRAJINY – ROK POTÉ (K. KRŽIŽ. O. PAŠEK)	20
	NOVINKY V ČESKÉM PRÁVU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (M. DAMOHORSKÝ, P. HUMLIČKOVÁ)	22
	OKÉNKO DO HISTORIE	
	II. SJEZD ČSOP – LISTOPAD 1989 (J. MORAVEC)	24
	PRO DĚTI	
	(L. ŽAITLIKOVÁ)	26
	NAŠE ČINNOST	
	STALO SE	27
	40 LET ČSOP (J. MORAVEC)	28
	ANI DÉŠŤ NÁS NEODRADIL (S. BARTOŠOVÁ)	29
	LISTÁRNA	
	.....	30

FOTO NA OBÁLCE DŘÍPATKA HORSKÁ NA CHVÁLOVNĚ / Jan Moravec

Krása našeho domova
časopis Českého svazu ochránců přírody

podzim/zima 2019 – ročník 19. (61.)

První číslo Krásky našeho domova vyšlo v roce 1904.

Po padesátileté odmlce bylo jeho vydávání obnoveno v roce 2001.

Vychází dvakrát ročně.

Vydavatel: © Ústřední výkonná rada ČSOP

Adresa redakce: ČSOP – redakce KND,
Michelská 5, 140 00 Praha 4 – Michle

telefon: 222 516 115, 222 511 494,
e-mail: knd@csop.cz, web: knd.csop.cz

Redakční práce: Jan Moravec

Korektura: Dita Misterková

Grafická úprava: Jana Štěpánová, studio RedGreenBlue

Redakční rada: Libor Ambrozek, Pavel Bureš,
Jakub Hromas, Jan W. Jongepier, Petra Orálková, Pavel Pešout,
Ladislav Ptáček (předseda), Bohumil Reš, Aleš Rudl,
Petr Stýblo, Dalibor Zachoval, Václav Záruba, Lenka Žaitliková

Tisk: PROTISK, s. r. o., České Budějovice

Uzávěrka tohoto čísla: 30. 11. 2019

Příspěvky do příštího čísla zasílejte na adresu redakce
do 15. 2. 2020

Inzerce přijímá redakce.

Za pravdivost, věcnou správnost a původnost příspěvků
odpovídá autor. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátit
a stylisticky upravovat. Nevyžádané rukopisy a obrazový materiál
se nevracejí. Příspěvky jsou publikovány bez nároku na honorář.
ISSN 1213-5488

evidenční číslo MK ČR: E 12567

MILÍ PŘÁTELE,

jednu z osvědčených metod, jak začít konverzaci s neznámou dámou (či pánem) nebo psaní úvodníku, je pár slov o počasí. Když přidáte dnes módní problematiku sucha, je úspěch zaručen. Tentokrát ale nemusíte mít strach, rád bych se zmínil o dvou podzimních výročích a jejich souvislosti.

Předpokládám, že drtivá většina čtenářů Krásky jsou členové či příznivci ČSOP, nebo aspoň četli jarní číslo. V tom případě je jim jasné, že prvním výročím je vznik Českého svazu ochránců přírody, ke kterému došlo před 40 lety. V polovině října jsme si ho připomněli slavnostním setkáním v historickém Hlavním sále Valdštejnského paláce. V přednáškách jsme se snažili na konkrétních příkladech velkých programů ČSOP zachytit tu neuvěřitelně pestrou a bohatou činnost, které se tisíce našich členů věnují. Více se o oslavách můžete dočíst v příspěvku šéfredaktora Honzy Moravce.

Druhé výročí také není těžké uhodnout. V Praze i desítkách českých i moravských obcí a měst si jej na náměstích připomněly desítky tisíc lidí. Události listopadu 1989 změnila životy nás všech. Nasměrovaly naši zemi do svobodných vod a občanům daly právo podílet se na správě věcí veřejných. Jedním z nejviditelnějších výsledků bylo zlepšení stavu životního prostředí, k němuž přispěly dobré zákony, masivní investice i aktivita občanských sdružení a dalších lidí. Ne náhodou byly jedněmi z prvních listopadových demonstrací ty v Teplicích, kdy vyšli lidé do ulic kvůli špatné kvalitě ovzduší.

Mohlo by se tedy zdát, že je vše v nejlepší pořádku a můžeme obě výročí v klidu oslavovat. Opak je bohužel pravdou. Dlouho jsem se kvůli své optimistické povaze té myšlenky bránil, dnes mi ale chování státní moci stále více připomíná normalizaci. Podobně jako v 80. letech minulého století se sice životní úroveň zvyšuje, regály jsou plné zboží, ale možnost ovlivňovat ochranu naší krajiny i nejbližšího okolí ubývá. Podobně jako tehdy i dnes jsou tato omezení prosazována pod příslibem „lepší zítřků“, synonyma jako hospodářský růst, rychlejší výstavba, boj se suchem nebo vyšší zaměstnanost si může každý čtenář dosadit už sám.

Viditelně to začalo už před dvěma lety novelou stavebního zákona, která nám paradoxně zabránila účastnit se správních řízení k menším záměrům, které nepodléhají procesu EIA. Následovaly úpravy zákonů, které mají umožnit bez vlivu veřejnosti a do značné míry i orgánů ochrany přírody kácet dřeviny kolem vodních toků a železnic či budovat rybníky, což může přispět k dalším ztrátám zeleně a mokřadů. Připravuje se zákon, jehož vznešeným cílem je zrychlit výstavbu všemožné důležité infrastruktury výrazným omezením prostoru pro vyjadřování připomínek kohokoli. Ještě větší hrozbou je možnost zařadit na seznam takových staveb téměř každý nesmysl, o kterém se vláda usnese. Největším průšvihem je ovšem příprava nového stavebního zákona. Jak po stránce obsahové, tak formální, o obyčejné slušnosti už vůbec nemluvě. Ministerstva sice disponují stovkami odborníků, vláda si jej však nechá psát Hospodářskou komorou. Jako kdyby si chovatel ovcí najal vlka, ať mu zpracuje plán ochrany stáda před vnějšími vlivy. Stovky zásadních připomínek zůstaly naprosto záměrně nevypořádané, i když je vznesla ostatní ministerstva, kraje nebo obce. Přijetí zákona v současné podobě by znamenalo vedle oslabení ekologických zákonů a převodu významných kompetencí na stavební úřady i výraznou demontáž modelu veřejné správy, která je dnes svěřena krajům a obcím. Nezbyvá než doufat, že se v dalším legislativním procesu dokáží samospráva, občanská sdružení i všichni, kterým není demokracie v této zemi lhostejná, účinně ozvat. Abychom za pár let nemuseli znovu na náměstí jako tehdy v Praze nebo v Teplicích. ☺

Libor Ambrozek,
předseda ČSOP

Libor Ambrozek

Čestná rada ČSOP: prof. Ing. Jan Jeník, CSc., prof. RNDr. Pavel Kindlmann, DrSc., Čestmír Klos, Ing. Vojtěch Kodet, RNDr. Jiří Kulich, RNDr. Jan Květ, CSc., RNDr. Ladislav Miko, Ph.D., JUDr. Svatomír Mlčoch, prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc., Ing. Jiří Oliva, RNDr. František Pelc, Ing. Pavel Pešout, Bc. Stanislav Rampas, RNDr. Jitka Seitlová, PhDr. Vladimír Špidla, Ing. Jaroslav Ungerman, CSc., Ing. František Urban

Děti, bažina a svoboda

Přírodovědný oddíl Volavky Třeboň mě formoval už od dětství, rozvinul ve mně zájem o přírodu a schopnost pohybovat se v ní. Nyní, jako občasný vedoucí na táborech a výpravách vidím, v čem je jeho síla.

TEXT PROKOP PITHART

FOTO: PROKOP PITHART

FOTO: PROKOP PITHART

že to nezní jako úkolování, ale jako udělení zodpovědnosti, díky které si připadají užiteční a potřební a starost o děti nezávisí na dospělých vedoucích. Můžeme jet na výpravu do hor, kde se brodíme po kolena ve sněhu, spíme pod širákem v patnáctistupňovém mrazu, nebo se vydáme na tři týdny se třiceti dětmi do Norska a zkoumáme tundru, pobřeží a oceán.

Lesní bažina

Pojďme ale zpátky do Třeboně. Při oddílových schůzkách a o víkendech se občas vyráží i na místo, o které se základní organizace stará a má ho pronajaté. Jde o lesní bažinu, která byla zarostlá, ale díky dlouhodobé péči se z ní stal mokřad plný obojživelníků, vážek a vzácných rostlin. Vyřezávají se nálety vrbových porostů a každoročně se s finanční podporou Správy CHKO Třeboňsko kosí rákos. Každý může přiložit ruku k dílu. Dospělí řezou pila-

FOTO: PROKOP PITHART

mi a křovinořezy, děti tahají z bažiny větve a hrabou rákos. Ti méně pracovití po sobě házejí bahnem a zašívají se, kde můžou.

Objevování

Když se ocitneme na jakémkoliv místě, chceme ho prozkoumat a objevit něco nového. Učení se o přírodě zde ale není povinností, jako skoro všechno, co Vašek dětem nabízí.

Většinou se děti rozprchnou na všechny strany a každý si do jisté míry dělá, co chce. Někdo fotí brouky oddílovým foťákem, někteří kluci se potřebují jednoduše vybit a pořádají svévolné hry, při kterých je stačí občas napomenout, když jsou příliš agresivní. Někdo si čte, někdo kreslí a další si povídají třeba o počítačových hrách. Když se objeví zajímavé zvíře nebo rostlina, tak se seběhnou ti, kteří se o něm chtějí něco dozvědět a podívat se na něj zblízka. Vašek zavolá, co se zrovna našlo a kdo chce, ať se jde podívat a něco si o něm poslechnout. Tímto způsobem, kdy si děti svobodně vybírají, co budou dělat, se učí o přírodě rychlým tempem, protože je to baví. Nikdo je do toho nenutí a díky propojení informací s konkrétním místem a zážitkem, zůstávají vědomosti v hlavě takřka navěky.

FOTO: PROKOP PITHART

Při toulkách přírodou děti kreslí nebo fotí a tento materiál se poté využívá k vytváření návodů, jak zkoumat přírodu. Ty se každý týden zveřejňují na blogu www.cheekyjay.com. Využívají je vedoucí dalších oddílů, kroužků, rodiče nebo učitelé ve školách.

Velký projekt, který za sebou má třeboňská základka, jsou nové tabule na naučné stezce kolem rybníka Svět – „Cesta kolem Světa“. Pokud ji navštívíte, uvidíte netradiční dílo, na kterém se taktéž podílely malé Volavky.

Jako malé dítě mě oddíl nasměroval k zájmu o přírodu, který přetrvává dodnes. Chůze po hrázcích rybníků, pozorování ptáků, bloudění v třeboňských mokřadech, to všechno je nezbytnou součástí mého života a jsem za to velmi rád. Výchova dětí k porozumění přírodě je důležitá nejen z hlediska vývoje jednotlivce, ale je to důležitá součást ochrany přírody. Oddílu Volavky a dalším mnoha v ČSOP se to daří.

Autor je členem MOP Volavky Třeboň.
Kontakt prokop.pithart@csop.cz

FOTO: PROKOP PITHART

FOTO: JAN MORAVEC

Jizerka astronomická

Činnost základních organizací ČSOP je velmi rozmanitá. Kolegové z Jizerky se mimo jiné zabývají astronomií. A také provozují muzeum...

TEXT JAN MORAVEC

...ně pěkně vidět. Je tu několik různých přístrojů, převážně přivezených členy Klubu astronomů Liberecka (sídlem na hvězdárně v Turnově), který je spolupřátelům téhle akce. Nejsložitější z přístrojů je mohutný dalekohled vybavený počítačem, který dokáže určit polohu, čas a podle toho se sám natočit na zvolené vesmírné těleso. Zatím to ale vypadá, že jeho neobyčejné schopnosti vůbec nebudou využity.

Ve dvě začínají v budově muzea přednášky. Mluví se o historické pozorovací technice, o dobývání kosmu, o Jizerské oblasti temné oblohy, která letos slaví deset let. Povídání Pavla Suchana z Ondřejovské observatoře o světelném znečištění se netýká zda-

leka jen astronomie, ale i vlivu nočního svícení na živé organismy včetně lidí a mnoha dalších zajímavých souvislostí. Povídání je proloženo hudební produkcí místní trampsko-folkové skupiny, a koho už nebaví sedět, může si prohlédnout dvě výstavy nádherných astronomických fotografií, nebo se podívat na 3D tiskárnu, tisknoucí průběžně věrné modely kráterů na Měsíci a Marsu.

Poslední přednáška – o omylech a pověrách v astronomii – se protáhla dlouho do noci. Konec konců, nebylo kam pospíchat. Třebaže všude v okolí už bylo dle radarových záběrů jasno, nad Jizerkou stále visí mraky. I přes tuhle nepřízeň počasí dorazilo na dvě

Zatímco venku prší, v přednáškovém sále muzea je nabit.

FOTO: JAN MORAVEC

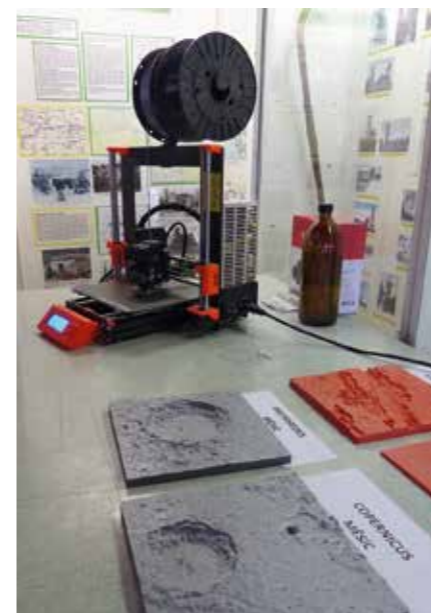
Muzeum bude slavit čtvrtstoletí, nechceš o tom napsat něco do Krásky?" obrátil se na mě někdy před rokem předseda ČSOP Jizerka Pavel Byron. „No to gratuluji! Ale o muzeu už jsme v časopise měli obsáhlý článek k 15. výročí. Máte tam něco nového, ať nepíšeme zas to samé?“ odvětil jsem. Chvilí se zamyslel a pak vytáhl trumfově eso. „Přijed' v srpnu! Už druhým rokem budeme pořádat velký astronomický festival.“

Den a noc na Jizerce

Sobota 10. srpna dopoledne. Autobus mě vysazuje na parkovišti pod Bukovcem. Nad Jizerkou visí těžké mraky. Pohled zajímavý, ne že ne, jen kdyby člověk právě nemřil na astronomická pozorování.

Před bývalou školou, dnes Muzeem Jizerských hor, už jsou rozeztavené dalekohledy, třebaže do oficiálního začátku zbývá ještě několik hodin. Zatím jsou však zahalené v pláštěnkách, neb každou chvíli se přežene nějaká přeprška. Právě odjíždí Česká televize. „Nechtělo se jim čekat až do začátku přednášek, tak jsme jim museli trochu sehrát divadýlko,“ prozrazuje Pavel Byron.

Kolem jedné hodiny dokonce na chvíli vylézá sluníčko. Teda, vylézá je silný pojem. Prokukuje mezi mraky. Ale i přesto je v dalekohledech poměr-

3D tiskárna tiskne modely kráterů na Měsíci.

FOTO: JAN MORAVEC

stovky lidí. Je to sice výrazně méně než předešlého roku, kdy bylo pro pozorování nebe ideální počasí (to bylo přes 180 návštěvníků jen v noci), ale zato tu letos řada lidí zůstala na celý program, zatímco loni se většina jen mihla, jak konstatovali pořadatelé. Každopádně příjemné překvapení. A ti nejvytrvalejší se nakonec i astronomického pozorování dočkali. Kolem jedenácté hodiny se mraky trhají a v dírách mezi nimi se tu objevuje Saturn s parádními prstenci, tam 2,5 milionů světelných let vzdálená galaxie v Andromedě... A dokonce se podařilo spatřit i mimozemšťana! (jak se v astronomické hantýrce nazývá otevřená hvězdokupa NGC 457 v Kasiopeji, připomínající svým tvarem postavu s očima).

Jak to všechno začalo

Počátky nočního pozorování hvězd v Muzeu Jizerských hor lze hledat před více jak dvaceti lety, tedy krátce po zřízení muzea. Původně spíše komorní akce s jedním dalekohledem pro pár přátel se postupně rozrůstala, chodilo stále více návštěvníků „zvenci“ a poté, co se někdy před deseti lety přidala parta astronomů z Liberecka, výrazně se rozšířilo i přístrojové vybavení. Stále šlo ale pouze o noční pozorování.

Předloni někoho napadlo, že by se dala akce rozšířit na celý den. Ve dne slunce, v noci hvězdy, k tomu nějaký doprovodný program... Před loňským

„nultým“ ročníkem měla chystaná akce poměrně velkou propagaci – na veletrhu cestovního ruchu v Jablonci nad Nisou, na plakátech, v místních médiích. Akce se vydařila, a tak byly položeny základy nové pěkné tradici.

Co nového v muzeu?

Co se za těch deset let změnilo v samotném muzeu a v chodu organizace?

„Podařilo se organizaci výrazně omladit,“ pochvaluje si Pavel Byron,

V krátké chvíli, kdy mezi mraky vykuklo Slunce.

FOTO: JAN MORAVEC

Ještě teď v srpnu tu bude třeba Den horalů. „Nechceme lidem přímo říkat, jak se mají chovat a jak ne. Snažíme se jim ukázat, jak se na horách dříve žilo, v dobách bez jakýchkoli technických vymožeností, dát jim příležitost, aby si vyzkoušeli třeba jak se vyráběl šindel, jak se pralo na valše, rýžovaly draho-kamy či navlékaly korálky. Taková škola hrou. Věříme, že když získají vztah k horám, budou je i chránit,“ podotýká předseda jizerské základní organizace ČSOP.

když před půlnocí sedíme na lavičce za muzeem, v nádherné jizerskohorské tmě, a popijíme skleničku vína. „Měli jsme nedostatek mladých lidí, už jsme byli skoro na vymření, ale povedlo se to zlomit. Dnes máme čtyři mladé lidi přímo ve výboru a s nimi přišla i nová energie. Nechtějí jen sedět v muzeu, chtějí i do terénu, tak byla po letech obnovena spolupráce s CHKO, děláme pro ně různé zakázky, podílíme se na výsadbě jeřábu a tak.“

Ale nezapomíná se samozřejmě ani na muzeum. Lze tu třeba najít zbrusu novou interaktivní expozici o přírodě Jizerských hor. Vymyšleno a vyrobeno čistě vlastními silami! Nadále se dělají i nejrůznější akce pro veřejnost.

Nezbývá, než popřát muzeu do dalšího čtvrtstoletí hodně spokojených návštěvníků a jeho provozovatelům plno dalších skvělých nápadů. ☺

Autor je redaktorem časopisu. Kontakt – jan.moravec@csop.cz

Muzeum Jizerských hor

Muzeum Jizerských hor sídlí v budově staré školy v samém srdci osady Jizerka. Otevřeno je o víkendech od května do října. Bližší informace najdete na www.csopjizerka.cz.

FOTO: HANA LABONKOVÁ

Uklid'me svět, uklid'me Prahu!

V říjnu se už podruhé konala výstava akce Uklid'me svět, uklid'me Česko s názvem „Před a Po“, která mapovala příběhy z úklidů, které se letošní sezónu konaly v hlavním městě Praze. Chtěli jsme po organizátorech jednotlivých akcí, aby se pochlubili svými aktivitami a vytvořili fotograficko-výtvarné koláže, které odrážejí atmosféru a výsledky proběhlých úklidů. Do výstavy se zapojili dobrovolníci jak školních a firemních úklidů, tak úklidů občanských spolků a organizací. Výsledkem byla dvacítková zajímavých děl vystavených v pasáži obchodního centra Šestka v pražské Ruzyni, čímž jsme snad dobré zprávy o čistější a uklizenější Praze dostali také mezi širší veřejnost a třeba i nalákali k zapojení do akce.

Jak se uklízí v Praze

Praha patří již od počátků celé akce ke krajům, ve kterých je úklidové hnutí nejsilnější. Důvody mohou být různé, patří mezi ně například problémy s množstvím odpadků v ulicích Prahy, jisté ale je, že Pražanům chuť do dob-

rovolných aktivit tohoto typu nechybí. Velkou podporu mají pražští dobrovolníci také ve svých městských částech, které se každoročně na hlavní úklidové termíny připravují a vychází svým občanům vstříc především se svazem sebraného odpadu. Velké díky patří i Magistrátu hl. města Prahy, který akci podporuje finančně. O silné pražské základně svědčí i statistiky. V roce 2019 bylo v Praze uspořádáno celkem 1 292 úklidů, do kterých se zapojilo kolem 15 000 dobrovolníků, z toho

FOTO: ŠIMON FIALA

Akce Uklid'me svět, uklid'me Česko spolupořádaná Českým svazem ochránců přírody každoročně láme rekordy v počtech zapojených dobrovolníků a v objemech sebraného odpadu. O samotné akci již bylo mnoho řečeno a napsáno, a tak snad není třeba ji ze široka představovat. V tomto článku bychom vám rádi blíže představili některé pražské organizátory úklidových akcí, kteří se do kampaně zapojují již pravidelně a jejichž příběhy jistě za zmínku stojí.

TEXT KATEŘINA BUREŠOVÁ

bylo 9 000 dětí. Sebráno bylo kolem 200 tun odpadu.

Pražané tedy uklízí rádi a rádi také spojují úklidové akce s dalšími zajímavými aktivitami. Pojdme si krátce některé z organizátorů představit.

Pražská pastvina uklizena!

Pozemkový spolek ČSOP Pražská pastvina je organizací věnující se komunitní pastvě koz a ovcí. Na pozemky, které má v péči, se snaží navrátit cenná společenstva fauny a flóry. Spolek se již po několik sezón účastní také akce Uklid'me svět, uklid'me Česko, při níž uklízí nejen pozemky, které má v péči, ale také přilehlé okolí.

Do úklidů se spolek zapojuje průběžně, především při výřezech, kdy je možné se k odpadu snáze dostat. Na uklizených pozemcích se pak snaží pořádek udržovat.

Do dobrovolnického uklízení se zapojují hlavně členové spolku; dobrovolníci zvenčí se příliš nehlasí, což spolek přisuzuje špatné dopravní dostupnosti lokalit a také termínu – nejčastěji se uklízí v pátek odpoledne. Na místě spolek nachází různorodý odpad, nad kterým někdy zůstává rozum stát. Nejčastěji se jedná o PET lahve a plechovky, ale našlo se třeba také 20 lahví od šampusu, pytle s psími granulami, autosedačky, gauč a jiné zajímavé kousky.

Přátelské prostředí Nuselských schodů

Iniciativa Přátelé Nuselských schodů vznikla v roce 2016, kdy se sem zakladatel Šimon Fiala přistěhoval. Byl místem s nádechem historie fascinován, ale zároveň pohoršen bídnou údržbou a péčí ze strany města. Rozhodl se to tak nenechat a v okolí nasbíral pár pytlů plných odpadků. Iniciativa se dále rozrůstala, a to nejen o členy, ale také o další komunitní aktivity jako je partyzánské zahradničení, sousedské pikniky, údržba mobiliáře a zahrádky a další.

Neveselým faktem je, že i přes obdivuhodnou snahu místních udržet Nuselské schody v čistotě, se odpad na některá místa stále vrací. Na vině jsou neukáznění kolemjdoucí i lidé bez domova, kteří se uchylují do okolí Vínohradských tunelů, kde hromadí odpad vybraný z popelnic. Problémem jsou také časté nálezy injekčních stříkaček, proto spolek společně s občanským sdružením Progressive zařídilo v okolí schodů instalaci kontejneru na stříkačky Fixpoint. Účast na úklidech je vysoká, někdy se sejde až 50 lidí, mezi nimiž se občas objeví i místní komunální politici.

Úklidy s filozofií

Organizace Nová Akropolis v České republice už 34 let pořádá přednášky

Foto z úklidů – nahoře Pozemkový spolek Pražská pastvina, dole Přátelé Nuselských schodů.

FOTO: ŠIMON FIALA

FOTO: KATEŘINA LANDOVÁ

Vernisáž „úklidových grafik“ v OC Šestka.

a kurzy z filozofie, psychologie, historie, umění aj. Snaží se přivést posluchače k hledání svého místa v životě i ve společnosti. Od toho je pak už jen malý krůček ke snaze pomáhat ve svém okolí, a to třeba i dobrovolnickými úklidy. Úklidové akce se pořádají pravidelně na různých místech Prahy, podle toho jak navrhnou členové spolku. Naposledy to bylo v Praze 10 v okolí Rabakovské ulice.

Do akcí se obvykle zapojují členové organizace i místní obyvatelé, kteří jsou o úklidech informováni jednak plakátky pověšenými na stromech v okolí místa úklidu, jednak na sociálních sítích. Do poslední akce se podařilo zapojit i místní obyvatele z bezdo-

movecké kolonie v Praze 10, kteří jsou za přátelský kontakt vděční a umí také přiložit ruku k dílu.

Starý sad na Babě

Úklid zarostlého sadu z dob budování osady Baba v pražských Dejvicích nebyl pro organizátora Jana Voříška prvotní motivací. Na počátku byla Janova snaha založit jedlý les. Sad se k tomuto účelu jevil jako vhodný, mimo jiné proto, že byl zařazen do územního plánu a byla zde tedy určitá záruka, že místo nebude v budoucnu zastavěno. Pro obnovu se nadchl i odbor životního prostředí MHMP, který také přislíbil pomoc.

Východní část území sadu byla však v letech 2003 až 2015 (datováno podle nálezů starého eidamu, Indulony a dalších zajímavých věcí) osídlena skupinou lidí bez domova. Po jejich odchodu v sadu zůstala spousta přebytečných věcí, které bylo potřeba odklidit. Dohoda s MHMP o obnově sadu tedy spočívala i v jeho úklidu. Magistrát přislíbil a realizoval odvoz sebraného materiálu (cca tuna).

S úklidem sadu pak pomáhala organizace Keepitclean, ale také třeba studenti z Gymnázia Jana Palacha z Prahy 1 a další dobrovolníci. V sadu do letošního roku proběhly celkem tři úklidy. ☺

Autorka je koordinátorkou kampaně Uklid'me svět, uklid'me Česko pro Prahu. Kontakt – katerina.buresova@csop.cz

O hraboších kalamitách, jedech a dotacích

Likvidace hraboší kalamity jedy by byla v této době vůči hraboší populaci neúčinná, ale měla by závažné následky na řadu jiných živočichů, včetně těch vzácných a zvláště chráněných. Přesto však desítky sedláků i agroprůmyslníků žádají o výjimky z ochrany těchto živočichů, aby mohly plošně použít rodenticid Stutox II. Cílem jednoznačně není likvidace hrabošů a zmírnění škod, které způsobují. Cílem je požádat stát po zamítnutí takové výjimky o náhradu škod, které hraboši způsobí, o zaplacení tzv. újmy. A protože jde o ochranu přírody, újmu by podle nich mělo platit Ministerstvo životního prostředí (MŽP).

TEXT PETR STÝBLO

Celou tuto kampaň zjevně koordinuje Agrární komora a její lidé na Ministerstvu zemědělství (MZe) a ve Sněmovně. Svědčí o tom jak vyjádření mnohých zástupců „hospodářů“, tak i třeba fakt, že ač je plošné užití rodenticidu Stutox II v prvé řadě zakázáno Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským (ÚKZUZ), který zřizuje MZe, zemědělci i přes tento jasný zákaz žádají o výjimku orgány ochrany přírody. Pokud by zvolili logičtější postup, pak by se zaplacení újmy asi nedočkali a určitě ne z kasy MŽP.

Přemnožení hraboši

Nutno konstatovat, že přemnožení hrabošů v některých našich regionech je v roce 2019 opravdu extrémní a pozice postižených zemědělců zoufalá. To, že populace hraboše jednou za 3–5 let graduje, je přirozené, stejně jako že jednou za jiných 3–5 let poklesne počet těchto hlodavců na minimum. Bohužel, problém roku 2019 byl v tom, že vzhledem k mírné zimě a teplému a suchému jaru se hraboši namnožili na maximum už neobvykle brzo a tedy stačili způsobit obrovské škody na dozrávajících a ještě nesklize-

FOTO: LENKA A MIREK VYMAZALOVÍ

roval. Až na počátku léta, kdy populace gradovala, vymyslel podivné řešení neřešení. Možná mu spíše byl tento postup přikázán, neb si dost dobře neumím představit, že by vědecko-výzkumná instituce přišla s něčím tak absurdním. ÚKZUZ povolil plošné rozhazování rodenticidu Stutox II po povrchu půdy. Bez ohledu na to, že tento přípravek je pro celou Evropu povolen pouze k aplikaci pod zem, do hraboších děr. Bez ohledu na to, že granule Stutoxu zabijí každého, kdo je ochutná, a že už v té době byly z jiných zemí prokázány hromadné otravy hrabavých či zajíců. Okamžitě po tomto povolení (proti kterému mimochodem není možné odvolání) následovala negativní reakce MŽP, ČSOP, ornitologů, myslivců...

Především díky nezlomnému postoji MŽP bylo povolení plošné aplikace po několika dnech zrušeno.

Zrušení předcházela řada vzrušených debat. Agrární komora organizovala výjezdy odpůrců k rozhořčeným sedlákům i hysterické výstupy v médiích. Odborníci ÚKZUZ na jednáních sebevědomě tvrdili, že granule Stutox II jsou pro ostatní zvířata nepoživatelné a už vůbec nehrozí sekundární otrava predátorů při pozření otráveného hraboše... Díky těm několika dnům, kdy se mohl jed po polích volně rozhazovat, se ukázalo, jak moc tito odborníci nemají pravdu. Ihned došlo k hromadným úhynům zajíců i bažantů. Během pár dnů se našli mrtví čápi bílí otrávení Stutoxem. Vyjádření ÚKZUZ k této problematice poté už snad nikdo nebude brát vážně. Zřejmě za ústav nemluvíli až tak odborníci jako spíše přísluhovači nějaké lobby. Že by těch, co tu ten rodenticid prodávají? Nebo těch, kteří v této kauze cítí vydělat snadné peníze jiným způsobem. Ústav se zesměšnil, ale kauza zdaleka nekončí.

Co bude příští rok?

Je téměř jisté, že populace hraboše se v příštím roce začne zase propadat k minimu. Pišu „téměř“, protože probíhající klimatická krize může pozměnit přirozené populační cykly, může zvýšit extrémy, prodloužit či zkrátit periody. Nicméně stav, že by bylo nutné hraboše likvidovat všemi prostředky, tu nenastane. Je vědecky ověřeno, že aplikace rodenticidu může populaci hlodavce zmenšit, pokud je jed aplikován v době, kdy populace začíná narůstat – tedy zjara, pak už ne. I tak ale se po aplikaci jedu populace hraboše na daném území do 3 měsíců vzpamatuje a dostane na stejnou veli-

FOTO: WIKIPEDIE / DIETER DT

kost jako před aplikací. Jednak se totiž přežijí hraboši rychleji rozmnoží, ale především se na pole rychle nastěhují hraboši z okolí. Oni totiž nežijí jen na polích, ale prakticky ve všech sousedících biotopech. Jelikož snad žádná plodina u nás nevyroste do sklizení během tří měsíců, nemá aplikace Stutoxu II z hlediska ochrany úrody žádný smysl. Musela by totiž být neustále opakována. To by pak byl masakr!

Mnohem větší efekt by měla přinejmenším průběžná likvidace hrabošů – každý den, každou noc a ne jen na konkrétním poli, ale i v širokém okolí. Jak toho docílit? Jednoduše. Podpořit ty, co se hraboši živí. Každý den, každou noc! ÚKZUZ, ale i kdejaký normální sedlák, by měli umět předem odhadnout, že se blíží „hraboší rok“. Pak by zemědělci neměli být svázáni rigidními pravidly dotací prikazujícími závazné osevní postupy či na roky dopředu přesné termíny, kdy nejspíše zasít. Prostě by sedlák neměl být postižen za to, že nezaseje ozim (aby nakrmil hraboše), ale zaseje až jař, aniž by přišel o dotace. Měl by být dotován i za to, že na postiženém pozemku ve správné době provede hlubokou orbu (hraboši mají hnízda a zásobárny do 15 cm pod povrchem), a to třeba i opakovaně. Bohužel, na některých polích, která já znám, se neoralo už přes 10 let. A to se říkalo ...hloupý sedlák, který neoře. Dneska je ovšem levnější proti plevelům postřikat Roundapem a proti hraboši rozmetat granule. Divná doba.

FOTO: ARCHIV ZÁCHRANNÉ STANICE BARTOŠOVICE

Jeden z čápů s prokázanou sekundární otravou Stutoxem.

Český svaz ochránců přírody se momentálně upsal k tomu, že se účastní správních řízení týkajících se žádostí o plošnou aplikaci Stutox II. Jsou jich desítky, budou jich možná stovky. Je to smutné, že zemědělci žádají použít jed, kterým si úrodu neochráná a který zničí mnoho jiných životů. Mnohem smutnější ale bude, pokud jim stát za to, že nepovolil použití látky, která by jim nepomohla, zaplatí újmu za hraboši způsobenou škodu. Naopak bych uvítal, kdyby stát újmu vzniklou současnou hraboší kalamitou zaplatil těm sedlákům, kteří každoročně ořou. Ono to asi nebude moc peněz. ☹

Autor je ředitelem Kanceláře ÚVR ČSOP.

Kontakt – petr.styblo@csop.cz

Praktické informace

Stutox II je rodenticid ve formě granulí. Obsahuje 2,5 % fosfidu zinečnatého (dnes již zakázaný přípravek Stutox obsahoval 5 %). Při kontaktu s vodou se z něho okamžitě uvolňuje jedovatý plyn fosforovodík. Podstata jeho účinku spočívá v tom, že se granule dostane do kontaktu s vlhkým prostředím trávicí soustavy zvířete, které pak uvolněný plyn zabije. Přípravek je extrémně toxický pro vodní organismy. Smí se aplikovat pouze do děr hlodavců a tato aplikace by měla probíhat pouze za suchého, slunného a bezvětřného počasí. Nesmí probíhat na pozemcích pokrytých sněhem či ledem, či pozemcích bez porostu. Aplikaci smí provádět pouze odborně způsobilá osoba (formální osvědčení o způsobilosti ovšem dnes má téměř každý traktorista). Aplikace musí být min. 3 dny předem oznámena ÚKZUZ a uživateli honitby.

V případě nálezu podezřelých granulí na povrchu půdy je nutné pořídit dokumentaci (fotografie, svědek, extrémně opatrné odebrání vzorku a uschování v suchu) a kontaktovat ÚKZUZ. Pro jistotu rovněž kontaktujte i ČIŽP.

FOTO: JAN MORAVEC

Chvállovna

Chvállovna se jmenuje lokalita, vykoupená v letošním roce z prostředků sbírky Místo pro přírodu.

Najdete ji na Šumavě, na samotné hranici chráněné krajinné oblasti asi dva kilometry východně od Vimperku při silnici do Prachatic.

TEXT JAKUB HROMAS

Posledních asi 25 let byla lokalita bez jakékoliv péče, což se projevilo jak na úbytku evidovaných chráněných druhů rostlin, tak i na postupném zarůstání náletovými dřevinami, maliníkem a vysokostébelnou vegetací. Navíc došlo v této době k vyhloubení příkopu napříč pozemkem, který měl převádět vodu patrně ke studnám domů, které stojí pod komunikací nedaleko této lokality.

Dlouhá cesta k výkupu

Od roku 2009 byla lokalita v hledáčku ČSOP Šumava. Tehdy zde byla evidována stále malá populace prstnatců májových o počtu asi 40 rostlin, dále několik bradáčků vejčitých a brzy z jara kvetoucí keře lýkovce jedovaté. Bohužel v tuto dobu byla lokalita v majetku soukromého vlastníka, který nechtěl sám ani prostřednictvím jiného subjektu o lokalitu jakkoliv

Jedná se o 1,1 hektaru velkou lokalitu se severní expozicí. Je tvořená částečně podmáčenou loukou s roztroušenými dřevinami, kterou obklopují lesní pozemky.

Ohlédnutí do minulosti

O tom, že Chvállovna je přírodovědně zajímavá, svědčí již záznamy uložené v archivu Správy Národního parku Šumava. V ochranných pozorováních stojí, že zde byly zaznamenány chráněné druhy rostlin, vázané jak na mokřadní části (prstnatce májové, rosnatky okrouhlosté, tolíje bahenní, hadí mordy nízké či druhy ostřic – bleší a Davallová), tak druhy typické pro sušší lokality (jalovce obecné, prhy arniky, hruštičky menší).

FOTO: DAVID PŮBAL

Žlutásek řešetlákový na kvetoucím lýkovci.

nové Místo pro přírodu

FOTO: JAN MORAVEC

Nejzajímavějším letošním objevem na Chvállovně byla dřípatka horská.

pečovat. Chvállovna tak dále zarůstala maliníky, skřípínou, kopřivami a trnkou.

Úplnou náhodou došlo začátkem tohoto roku k objevení inzerátu, že vlastník přes realitní kancelář tento pozemek prodává. Po zjištění této skutečnosti došlo na jednání s Radou Národního pozemkového spolku a s realitní kancelá-

FOTO: JAKUB HROMAS

ří. Výsledkem bylo, že se v květnu lokalita vykoupila v rámci kampaně Místo pro přírodu z daru Nadačního fondu Veolia do vlastnictví ČSOP.

Kosení po čtvrtstoletí

Souběžně s jednáními o výkupu nechal Šumavský pozemkový spolek při ČSOP Šumava zpracovat botanický průzkum. Ten k obrovské radosti všech potvrdil stále ještě se vyskytující malou populaci prstnatců májových, bradáčků vejčitých, dokonce několik dřípatek horských, prvosenky vyšší, dymnivky duté, podbělek šupinatý i keře lýkovce jedovaté. Avšak větší část lokality je již degradovaná maliníkem a vysokostébelnou vegetací.

Proto došlo v září letošního roku ke kosení lokality po dlouhých 25 letech. V návaznosti na tento ochranný zásah dojde v období vegetačního klidu k šetrnému vykácení a vyřezání asi třetiny náletových dřevin tak, aby bylo zabráněno dalšímu zarůstání lokality a její degradaci.

Jak s Chvállovnou dál?

Chvállovna potřebuje nyní pravidelné kosení, a to proto, aby z lučních částí byly odčerpány přebytečné živiny nahroma-

Místo pro přírodu

Velkou a potěšitelnou novinkou letošního roku je zahájení spolupráce Nadačního fondu Veolia s Místem pro přírodu. Na výkupy mokřadů přispívá Nadační fond především z výtěžku prodeje speciálních karaf (eshop.nfveolia.cz/vratme-vodu-prirode). Vedle Chvállovny byly z těchto prostředků vykoupeny i první pozemky na Sedmihorských mokřadech.

Pokračují samozřejmě i výkupy z darů drobných dárců. Tak se od jara podařilo vykoupit další rozsáhlé pozemky V lyngu a na Ščúrnicí, drobnější parcely na Zázmoníkách a Vlčím hrdle, a úplně novou lokalitu Hraničky na Svitavsku.

Bližší informace najdete na www.mistoproprirodu.cz či na www.facebook.com/mistoproprirodu. Podpořit Místo pro přírodu můžete darem na sbírkový účet 9999922/0800.

děné v důsledku absence obhospodařování neustálým rozkládáním stařiny. Pravidelným kosením dojde také k potlačení růstu maliníku a nechtěných druhů trav. Šetrným prokácením a prořezáním dřevin zachováme optimální zastoupení rozptýlené zeleně.

V rámci delšího časového výhledu pak lze uvažovat i o revitalizaci rigolu a o vybudování tůň či tůň pro obojživelníky. 📌

Autor je předsedou ČSOP Šumava.
Kontakt – jakub.hromas@csopsumava.cz

Využití radiotelemetrie v záchranných stanicích

Záchranné stanice na území České republiky přijímají každoročně velké množství zraněných a jinak handicapovaných živočichů. Hlavním úkolem a náplní stanic je tato zvířata vyléčit a připravit na návrat do volné přírody. Veškerá léčba a rehabilitace živočichů stojí nejen velké úsilí, ale skýtá také fyzickou a finanční náročnost. Proto je velmi důležitá zpětná vazba, která umožňuje sledovat, zda jsou vypuštění živočichové schopni se plnohodnotně začlenit zpět do života ve volné přírodě a jsou schopni si obstarat potravu.

FOTO: LUBOŠ VANĚK

Takový monitoring je důležitou součástí péče o zraněné a jinak postižené živočichy v záchranných stanicích. Data získaná z těchto monitoringů umožňují záchranným stanicím zlepšit a zefektivnit jejich činnost a také zjistit, do jaké míry má záchrana zraněných či jinak handicapovaných volně žijících živočichů smysl.

Používané metody

Pro sledování volně žijících živočichů připadá v úvahu několik metod – kroužkování ptáků, použití různých typů značek, speciálních štítků či barevných kroužků u ptáků, ušních či jiných štítků u savců, mikročipy a radiotelemetrické či satelitní sledování ptáků i savců.

Každá metoda má své výhody a nevýhody, je nutné vzít na zřetel vliv na sledované zvíře (hmotnost a velikost mikročipu nebo vysílačky, nápadnost kroužku s ohledem na viditelnost predátory či příslušníky stejného druhu) a také finanční dostupnost a obtížnost samotného sledování. Právě finanční a časová náročnost monitoringu je důvodem, proč nejsou všichni živočichové vypuštěni ze záchranných stanic sledování. Většina záchranných stanic provádí kroužkování alespoň u některých jedinců či u vybraných druhů ptáků, některé stanice kroužkují dokonce všechny jedince vypouštěných ptáků.

V roce 2007 probíhal ve třech záchranných stanicích, mimo jiné v záchranné stanici v Pátku (nyní na Huslíku) projekt zaměřený na monitoring

TEXT LUBOŠ VANĚK

vypuštěných uzdravených zvířat zpět do volné přírody. Ke sledování byly použity miniaturní vysílačky, které se připevňují na tělo živočicha tak, aby mu nepřekážely v pohybu (na záda ve formě batůžku, na ocasní pera, jako obojek na krk a podobně). Jejich signál se pak zachytí pomocí antény a přijímače. Tím se sleduje úspěšnost plnohodnotného začlenění zpět v přírodě. V Pátku bylo vypuštěno celkem 14 živočichů s miniaturní vysílačkou – 2x ježek východní, 1x ježek západní, 3x káně lesní, 2x moták pochop, 1x sova pálená, 1x kalous ušatý, 3x poštolka obecná a 1x krahujec obecný. Doba sledování byla daná životností baterie ve vysílačce od 59 do 150 dnů dle typu. Nejdéle bylo sledované káně lesní a to 76 dní, které nakonec úspěšně zahnízdilo v malém lesíku u obce Senice. Tento první monitoring pomocí vysílaček s dosahem max. 30 km podhalil některé příčiny úmrtí živočichů vypouštěných ze záchranných stanic – „náš“ moták pochop byl například po 14 dnech usmrcen autem, ježek západ-

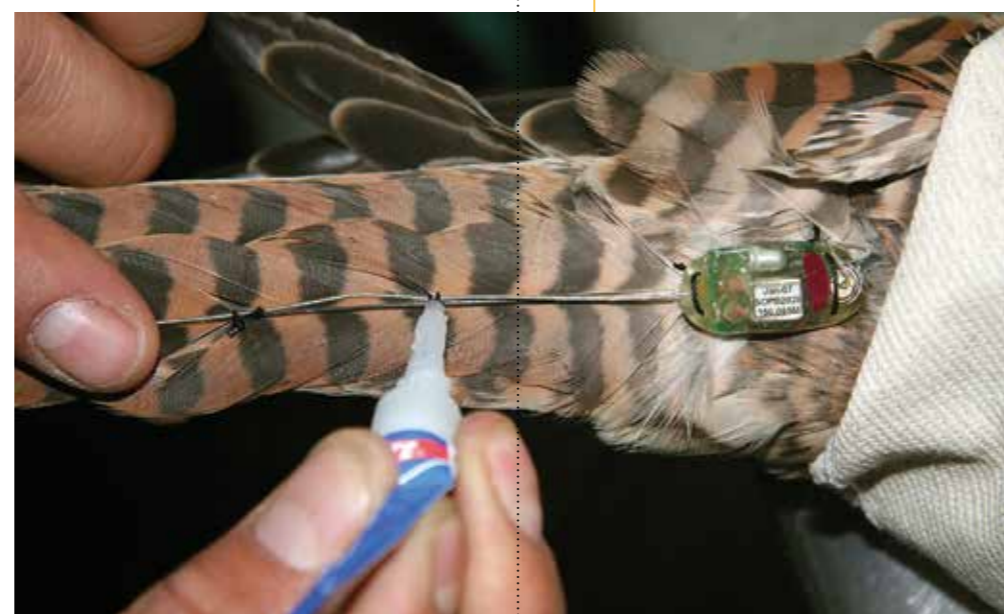

FOTO: LUBOŠ VANĚK

ní ze záchranné stanice ve Vlašimi zahynul pravděpodobně při sečení louky. Ukázalo se také, že u některých živočichů je telemetrické sledování velmi obtížné – většina poštolek obecných záhy po vypuštění opustila lokalitu vypuštění a vzdálila se natolik, že nebylo možné je běžnými prostředky sledovat.

V roce 2013 byl ve spolupráci s Lesy České republiky proveden další monitoring – u odchovaného mláděte výra velkého. Výr byl nalezen jako mládě a byl předán do záchranné stanice v Pátku, kde byl uměle odchován. Tento pták byl monitorovaný 183 dní. Během projektu byla získána řada poznatků o biologii výra. Bezesporu nejdůležitější bylo zjištění, že se vypuštěný výr dokázal v přírodě uživit. Celkem se od místa vypuštění přemístil o 44 km vzdušnou čarou, přičemž nejdelší denní vzdálenost byla 7 km. Naopak se nepotvrdily obavy, že bude chtít lovit domácí zvířectvo, byť se blízkosti lidských sídel nijak zvlášť nevyhýbal. Vícekrát byl v noci ve starých, neudržovaných zahradách na okrajích obcí, ale nikdy nebyl zastížen sedící třeba na střeše domu či přímo ve dvoře. Z časté přítomnosti výra jak u větších vodních ploch, tak v polích kolem malých vodotečí, bylo usouzeno, že lovil nejen vodní ptáky, ale také vodní savce, např. ondatry, nutrie či potka-

První monitoring v záchranné stanici (2007) – vysílačka s dosahem 25 m na ocasních perech poštolky.

FOTO: LUBOŠ VANĚK

Volavka bílá s novým typem kroužku GPS-GSM, umístěným na noze.

ny. Tímto pozorováním bylo získáno mnoho zajímavých poznatků ze života těchto největších sov žijících v naší republice.

Moderní sledovací techniky

Ke sledování ptáků během jejich tahu se již několik desítek let používá globální systém Argos, který využívá meteorologické družice, buď přímo k zaměření polohy, nebo k předání přesnějších dat získaných z GPS modulu ve vysílači. Teprve v posledních letech se rozšířila nová technologie, která využívá k předání GPS dat bohatě rozvinuté sítě mobilních telefonních operátorů. Tato varianta je levnější a navíc umožňuje i zpětné ovládnutí vysílače kdekoli na světě, například při nedostatku energie (pokud je solární napájení nedostatečné) můžeme pomocí snížením množství odesílaných dat. Lze si to představit jako výměnu esemesek pomocí roamingu. Souřadnice jsou v určených hodinách shromažďovány v paměti a v určitou dobu zaslány na server. Podmínkou je pokrytí oblasti některým telefonním operátorem, což nemusí v odlehklých oblastech platit. Zkušenosti z Afriky však ukazují, že takových míst je dnes již málo. Současné vysílače jsou opravdu miniaturní a jejich váha nedosahuje většinou ani 1 % váhy zvířete, což je zatížení zanedbatelné.

Záchranná stanice na Huslíku již delší dobu spolupracuje s českou firmou Anitra, jejímž cílem je nabídnout špičková telemetrická řešení pro jakoukoli situaci nebo projekt v oblasti výzkumu a ochrany přírody. Telemetrický hardware flexibilně využívá řadu komunikačních kanálů (od GSM / GPRS, LTE nebo jiných protokolů IoT po tradiční VHF). Firma vyrábí a dodává velký výběr zařízení – batohy GPS-GSM s tradičním typem držáku pro ptáky v celé škále velikostí od maličkého desetigramového modelu „S“ až po velký „XL“ model, ale třeba i vysílače jako kroužky. Tyto vysílače ve tvaru prstence jsou vhodné pro velké dravce a ptáky s dlouhými nohama.

Příběhy živočichů sledovaných pomocí moderních technologií

Sokol stěhovavý byl přijatý z Českého Brodu 1. února 2018 po nárazu na pře-

ZVÍŘE
v nouzi

Podpořit činnost záchranných stanic můžete prostřednictvím veřejné sbírky Zvíře v nouzi – číslo účtu 33553322/0800. Díky ní bylo za poslední rok mezi záchranné stanice rozděleno dalších 1 447 560 Kč. Bližší informace najdete na www.zvirvnuouzi.cz.

kážku. Byl otřesen a částečně ochrnutý na spodní část těla. Po vyléčení byl 29. června 2018 vypuštěn s batohem GPS-GSM, určeným ke sledování zvířat různých velikostí, která se pohybují na velké vzdálenosti. Sokol byl monitorován do 31. července, kdy byl sražen autem při lovu v Polsku poblíž obce Plichno-Budy.

Výr velký, přijatý 19. června 2018, byl v Popovicích na Jičínsku nalezen zamotaný do fotbalové sítě. Diagnóza: pohmožděná obě křídla, polámané peří v letkách. Vypuštěn s batohem GPS-GSM 29. června 2018 u obce Činěves, po dvanácti dnech byl sražen automobilem u Městce Králové.

Také výr velký přijatý 18. prosince 2018 z obce Jestřábí Lhota byl zamotaný do sítě. Měl dislokaci ramenního kloubu na pravém křídle a polámaná pera na letkách. Vypuštěn byl na Silvestra téhož roku u obce Velký Osek. V letošním roce zahnížil na okraji lesa u obce Býchory. Vysílačka i pták jsou nadále aktivní.

Závěr

V zahraničí se monitoringu vypuštěných živočichů věnuje většina profesionálních záchranných stanic. Národní síť záchranných stanic v České republice se k nim právem může zařadit. Dosavadní výsledky prokázaly, že živočichové vypuštění zpět do volné přírody jsou po své rehabilitaci v záchranných stanicích schopni v přírodě dlouhodobě přežít a prosperovat. Nevyhýbají se jim nástrahy cíhající na všechny volně žijící živočichy (např. automobilová doprava, různé typy pevných překážek, sloupy elektrického vedení), monitoring vypuštěných živočichů však může pomoci tyto nástrahy odhalit a do budoucna je zredukovat nebo i eliminovat.

V příštích letech bude jistě vhodné v monitoringu živočichů vypuštěných ze záchranných stanic pokračovat, aby bylo dosaženo vyššího počtu sledovaných živočichů. Na základě takto získaných dat může dojít k dalšímu zkvalitňování péče o živočichy v záchranných stanicích, především pak ke zlepšení přípravy na vypuštění a výběru vhodné vypouštěcí lokality. ☒

Autor je vedoucím záchranné stanice Huslík. Kontakt – Vanek.L@seznam.cz

S JAROSLAVEM ŠEBKEM

V letošním roce navázal Český svaz ochránců přírody spolupráci s Asociací soukromého zemědělství ČR. V pražském sídle této organizace jsme si povídali s jejím předsedou Jaroslavem Šebkem.

TEXT JAN MORAVEC

Můžete stručně představit vaši Asociaci?

Asociace soukromého zemědělství České republiky vznikla v roce 1998. Sdružuje převážně sedláky, nebo chcete-li rodinné farmy. Dnes zastupujeme zhruba 7,5 tisíce členů sdružených v celkem 50 regionálních či zájmových organizacích. Drtivá většina z nich podniká jako fyzické osoby, zhruba pět až sedm procent jsou společnosti s ručením omezeným. Farmy jsou co do velikosti velmi rozličné, zastupujeme hospodářství od jednoho hektaru až zhruba po 1 500 ha, obecně lze říci, že převažují menší subjekty do 10 zaměstnanců a obratu do dvou milionů euro ročně. Říkáme o sobě, že jsme organizace stavovská, protože naším cílem je zastupovat selský stav. Důležité jsou pro nás však i obecné občanské hodnoty, tudíž se nechceme věnovat pouze specificky zemědělským zájmům, i když to je samozřejmě podstata, ale snažíme se rovněž přispět ke svobodné demokratické společnosti.

Co přesně znamená, že své členy zastupujete?

Především se snažíme prosazovat naše zájmy prostřednictvím legislativního lobbingu. Velmi důležité je pro nás také působení na nadnárodní úrovni. Jsme členy několika mezinárodních organizací, například Evropského svazu vlastníků půdy, máme bilaterální vztahy s organizacemi z celé Evropy, které stejně jako my staví právě na rodinném hospodaření.

Vedle toho poskytujeme pro naše členy informační servis, poradenství, pořádáme ročně několik školení či seminářů na různá aktuální témata. K tomu máme tým přibližně 25 kon-

FOTO: ARCHIV AZS ČR

zultantů. Jsme v kontaktu s dalšími nevládními organizacemi a akademickou sférou. Máme širokou publikační činnost – vydáváme vlastní stavovský časopis Selská revue, vytváříme různé odborné příručky. Hodně se zaměřujeme i na organizování společných akcí a setkání, které umožňují poznat kolegy ze všech koutů naší země, jsou příležitostí vzájemně diskutovat a vyměňovat si své zkušenosti. Pořádáme přednášky, zájezdy, „dny otevřených dveří na farmách“ pro veřejnost, pomáháme s udržováním místních tradic. Každoročně vyhlašujeme soutěž Farma roku, od loňského roku nově i program Pestrá krajina, kde se snažíme ukazovat pozitivní příklady, jak se dá na vlastní půdě hospodařit tak, abychom neničili životní prostředí, produkovali kvalitní potraviny a zároveň byli přáteli krajiny, nikoliv jejími škůdci.

Můžete prozradit, co se konkrétně nyní snažíte změnit, prosadit?

Aktuálně je pro nás nejdůležitější otázkou nová Společná zemědělská politika EU. Myslíme si, že její nastavení je obecně konstruováno právě na rodinné farmy. Tak je tomu téměř ve všech evropských zemích, akorát u nás a na Slovensku bohužel ne. Z toho vznikají obrovské problémy, do celého systému se pak zapojují agrokomplexy s desítkami tisíc hektarů nebo firmy, jejichž hlavní činností primárně není zemědělská prvovýroba, často by se dalo říci „farmáři z Václavského náměstí“. Tyhle subjekty mají mizivý či žádný význam pro krajinu a celko-

vě život na venkově, neměly by tudíž být ještě podporovány prostřednictvím dotací. Teď se nacházíme téměř ve finální fázi vyjednávání na příštích sedm let a my se snažíme být u všech jednání, která vedou k nastavení nových podmínek SZP. Pokud možno i na těch, na něž nejsme pozvaní a kde by někteří rádi jednali „o nás, bez nás“.

Naším velkým tématem je dlouhodobě obhajoba modelu rodinných farem. Chceme dostat toto téma více do povědomí veřejnosti, prosadit tento pojem do legislativy. Rádi bychom, aby společnost vnímala, že tenhle model podnikání a života na vesnici nezpůsobuje řadu problémů, z nichž jsou zemědělci souhrnně obviňováni, funguje autonomně, je schopný řešit celou řadu potíží nezávisle na státu. Zatím na to slyší spíše akademická sféra, na některých univerzitách už se dokonce začíná vyučovat rodinné hospodaření. Ale rodinné farmy, či obecněji rodinné firmy, například vůbec nejsou statistickou jednotkou, tudíž nelze vyhodnotit ani tak základní věci, jako kolik procent půdy rodinná hospodářství

O selské tradici a vztahu ke krajině

obhospodařují, jaký objem výroby to představuje. Uvítali bychom speciální zákon o rodinných firmách, třeba podobný tomu, jenž byl navržen před časem na Slovensku, tam však bohužel neprošel už v prvním čtení.

Ale řešíme i jiné věci – například otázky sucha, hrabošů, škod zvířer nebo kůrovcovou kalamitu. Často zastáváme názor, který nekoresponduje s některými jinými zemědělskými organizacemi. To je zapříčiněno tím, že máme potřebu dávat důraz na ochranu prostředí, v němž žijeme, a které budou obývat i naše děti, jimž jednou hospodářství předáme. Na druhou stranu je třeba říci, že pokud sedláci například nemohou nějaká běžně dostupná účinná opatření použít a vznikne jim tak významná škoda, je potřeba pro ně vyjednat adekvátní náhradu. Nemusí jít nezbytně o peníze, někdy jde například o zmírnění určitých podmínek. Určitě by nebylo správné, kdyby kalamitu, která vznikne v krajině, nesl na svých bedrech jenom sám sedlák. Snažíme se ale působit i tak, aby se ze strany zemědělců k těmto problémům přistupovalo koncepčně a předešlo se tak znovuopakování celé situace.

Co mají zemědělci společného s kůrovcem?

Já myslím, že vcelku hodně. Naši sedláci jsou většinou vlastníky nejen zemědělské půdy, ale i lesa či vodních ploch. Máme dokonce i členy, u nichž podíl této půdy převažuje. Proto se tyto věci snažíme řešit komplexně. Krom toho jsme přesvědčeni, že lesy a pole patří do krajiny společně, navzájem se ovlivňují, takže pokud v jednom ekosystému bude něco špatně, určitě to nebude dobré pro ten druhý. I proto máme velmi aktivní komoditní radu pro lesy a myslivost.

Zmiňoval jste program Pestrá krajina. V čem spočívá?

Začnu nejprve trochu obecněji. Před osmnácti lety jsme si v naší organiza-

ci vymysleli soutěž Farma roku. Tam se hodnotí pět hlavních kritérií – vzhled farmy, ekonomické výsledky, zapojení rodiny, organizace práce a plány do budoucna. Z nich ale moc nevyplývá vztah zúčastněných farem ke svému širšímu okolí. A to je v poslední době čím dál větším tématem. Musíme ukazovat veřejnosti, že sedláci se umějí k životnímu prostředí chovat dobře, že zemědělci nemusí být škůdci, naopak jsou to ochránci území, na němž hospodaří, protože na tom mají bytostný zájem. Tak jsme si vymysleli program, upozorňuji ne soutěž, ale program Pestrá krajina, který v současnosti funguje druhým rokem. Zatímco v soutěži Farma roku zúčastněné farmy hodnotí komise sestavená pouze z členů Asociace, Pestrá krajina máme postavenou trochu jinak. Tady členy Asociace posuzují z většiny nečlenové, odborníci na daná témata, tudíž by se dalo říci, že do hodnocení promlouvá široká odborná veřejnost složená z poměrně významných kapacit. Za sekci ochrany životního prostředí hodnotí profesor Hruška, profesor Moldan, rektor ČZU profesor Sklenička, zástupci AOPK. V hodnotícím týmu jsou ale i zemědělci, aby to nebylo odtržené. Razíme totiž názor, že správnou cestou k pestré krajině nemusí být jenom biozemědělství, ale může jí být i konvenční hospodaření, pokud se při něm používá zdravý selský rozum.

Kdo má zájem se zapojit, musí popsat konkrétní opatření, která aplikuje, zdůvodnit, proč je dělá, jaký přínos pro krajinu či biodiverzitu od nich očekává a poslat několik fotografií. V druhé polovině roku k němu pak komise jede na prohlídku. Hodnotitelé vše posuzují velmi komplexně. Cílem programu je ukázat veřejnosti konkrétní opatření, které sedlák v krajině dělá, prezentovat ostatním příklady dobré praxe, inspirovat je. Vedle toho má program dva další efekty, jedním z nich je, že odborníci přihlášené farmy objíždí, reálně vidí

FOTO: ARCHIV AZS ČR

konkrétní opatření v konkrétním místě a mohou být přihlášeným farmářům i dobrými poradci. Doporučuji jim, na co by se mohli více zaměřit, co ještě vylepšit či změnit, přinášejí jim nové poznatky. A my vidíme, že účastníky programu to opravdu zajímá a této možnosti hojně využívají. Druhým přínosem je, že další farmáři se mohou od těch oceněných učit. Přihlášení se mohou stát leadery pro tuto problematiku a pomoci ostatním ve svém okolí, má to dominový efekt. Ještě bych měl říci, že oceněným nenáleží žádná finanční odměna, obdrží pouze plakety, ceduli, kterou mohou umístit na svůj objekt a slouží jim jako určitá forma propagace před veřejností, že dělají něco navíc, často nad rámec svých každodenních činností.

Je o program zájem? Kolik farem se hlásí?

Program je zatím poměrně nový, jak už jsem zmínil, v letošním roce se jedná o teprve druhý ročník, ale myslím, že vše je na dobré cestě, neboť přihlášených už je několik desítek farem. A já pevně věřím v to, že s přibývajícím roky se budou řady oceněných rozrůstat.

A posouzením komise projdou všichni?

Kdepak! V prvním ročníku bylo oceněno osm farem.

Je snaha o hospodaření v souladu s přírodou mezi členy Asociace obecně rozšířená, nebo to jsou spíše bílé vrány?

Svou odpověď bych rozdělil na dvě části. Rozhodně nechci říci, že všichni malí zemědělci jsou jedničky a všechny velké zemědělské společnosti těmi nejhoršími vyvrheli, to rozhodně ne, ale z přirozené podstaty model rodinné farmy hospodařící na nějaké menší výměře, kde sedláci mají pozemky ve svém okolí, kde současně také žijí, jednoznačně přispívá k tomu, že mají blíž k přírodě a potřeba ji chránit je pro ně tak bližší. Navíc je zde i ten velký přesah, že drtivá většina z nich plánuje předat farmu budoucím generacím, nemůžou tedy koukat pouze na ekonomické aspekty, ty jsou pouze jedním ze střípků celé mozaiky, do níž bezpochyby patří i vzhled okolní krajiny, kvalita půdy a životního prostředí atd. Ale je pravda, že výzvy, které tu v poslední době jsou, ať už otázka klimatické změny, tlak veřejnosti a mnoho dalších, by měly motivovat sedláky jít dál, ještě více se o krajinu starat. V téhle oblasti lze ještě udělat mnohé. Chceme se tomu však věnovat, jsme připraveni tomu jít naproti. Proto také spolupracujeme s celou řadou ekologických nevládních organizací. Chceme poslouchat jejich názory, argumenty a diskutovat s nimi. Na druhou stranu bychom rádi, aby tyto organizace na oplátku více vnímaly model rodinných farem, aby mu věřily, aby se o něm třeba někde zmínily, protože to vzájemně pomůže.

Občas se lidé ptají: „Máme zemědělskou půdu, sami se o ni starat nechceme, ale

taky si nepřejeme, aby byla hospodařením zdevastovaná; jak postavit pachtovní smlouvu?“ Dokázal byste jim poradit?

Ano, vytvořili jsme i příručku pro sepsání pachtovní smlouvy, která je vyvážená jak z pohledu vlastníka, tak pachtýře. Ten vztah má být postaven na rovnosti a vzájemné spolupráci, aby nedocházelo ke zneužívání jedné či druhé strany. Pokud si někdo neví rady, může nám napsat na náš e-mail poradce@asz.cz a tuto problematiku s námi konzultovat. I nečlenové samozřejmě. Jsme také schopni tyto lidi spojit s místními sedláky, o nichž víme, že by o propracování půdy mohli mít zájem a starali by se o ní s péčí řádného hospodáře.

Může vlastník smlouvou například úplně vyloučit pěstování některých plodin? Byla by taková smlouva pro vás jako zemědělce akceptovatelná?

Dohodnout lze ledacos, konkrétně však odpovědět nedokážu. Někdy by to asi smysl mělo, jindy zase ne. Vlastníci by však určitě neměli podléhat mediálnímu tlaku, že například pěstování kukuřice či řepky pro půdu není dobré. To není pravda, ty plodiny za to nemohou, jsou normální součástí osevňovacího postupu jako všechny ostatní. Problém je však v tom, na jakých pozemcích se pěstují, jak často a jakou technologií, na jakých výměřích. Tomu však novináři často pramálo rozumí a do společnosti tak pouze šíří poplašné zprávy nepodložené fakty. Jako je tomu například v případě řepky, o níž se často hovoří, že způsobuje erozi. Přitom je to hluboce kořenící rostlina, která se na pozemku nachází přibližně jedenáct měsíců z celého roku. Na druhou stranu chápou, že pokud na nějakém pozemku neustále dochází k erozi a uživatel o nápravě odmítá jakkoli jednat, tak poté, co si vlastník nalezne nového pachtýře, je v jeho zájmu stejnému problému předjet. Takže ano, někde to může mít opodstatnění, ale v některých případech je to rozhodně zbytečné a často založené na nedostatku relevantních informací.

Speciálně proti řepce a kukuřici se často brojí, protože je u nich nutné používat daleko větší množství chemikálií.

Nemyslím si, že je to tak katastrofické. Místní bodové zátěže se dají vykom-

penzovat v rámci osevňovacího postupu. A třeba řepka je jednoznačně zlepšující plodina pro půdní strukturu, přerušuje obilní osevňovací sledy. Jde spíše o to, aby se tyto plodiny neopakovaly příliš často a v příliš velkých monokulturách. Základem musí být pestrost a individuální přístup ke každému pozemku, lokalitě.

Řešíte také otázku agroturistiky?

Agroturistiku vidíme jako další možný pilíř, který zajišťuje stabilitu hospodaření rodinných farem. Podporovali jsme ji od samého začátku, kdy nám ještě na MZe tvrdili, že to je nesmysl, že z našich zemědělců přece nebudeme dělat hoteliéry. Dnes už se jasně ukazuje, že tento trend má potenciál. Že jsou lidé, kteří chtějí radši strávit svou dovolenou na venkově, mezi zvířaty, jít se projít někde do polí, do přírody, být třeba i v kontaktu s rodinou farmáře než být ubytováni ve velkých hotelích. Je to skutečně zajímavý druh příjmu. A v podstatě se tím oživí i celá vesnice, obnoví se objekty, které už by se dávno neopravovaly, protože by pro ně nebylo využití. Ohledně této otázky jsme v úzkém kontaktu i se Svazem venkovské turistiky a agroturistiky.

Problémovým místem mezi turisty a zemědělci jsou často pastevní areály, které zneprůchodňují cesty. Co s tím?

To je často výsledkem nepochopení, netolerance, nespolečnosti na obou stranách. Existují technické prostředky, jak zajistit prostupnost, ale je to také otázka bezpečnosti a určité odvahy.

Je potřeba vzájemného respektu. Lidé musí chápat, že sedlák potřebuje technické opatření k zabezpečení stáda, musí si být vědomi, že když poruší ohradník, třeba jen špatně umístí zpátky lanko, mohou způsobit velké škody. Zvířata utečou, mohou zranit sebe či někoho jiného, navíc je pak velmi náročné dát stádo zase dohromady. Na druhou stranu farmář zase musí chápat, že v krajině není sám, že turisté mají právo do ní také vstoupit. Jako dobré řešení vidím, že sedlák může například označit, kudy lze ohradu obejít. Je to o spolupráci, a té se v téhle zemi lidé teprve učí.

Já viděl v Dánsku, že fakticky všechny pastviny byly průchozí, opatřené samozavíracími vratky. Proč to nejde u nás? Může za to jiná legislativa, mentalita, nedostatek finančních prostředků?

To, co teď řeknu, je čistě můj názor, ne stanovisko Asociace. Myslím, že v těchto státech je větší tradice soužití lidí, je tam daleko vyšší míra odpovědnosti. To se hodí do míst, kde jsou lidé na obou stranách rozumní, mají představu, co může průchod ohradou způsobit, vědí, co si mohou dovolit. Věřím, že sem to taky časem přijde, že to je jen věc nějakého dalšího posunu mentality společnosti.

Často používáte pojem sedlák, to dnes už není úplně běžné. Je v tom nějaký záměr?

Ano, je. My se vědomě hlásíme k selskému stavu, k selské tradici. Sedlák, to znamená člověk na pozemku, na grun-

tě usedlý. On tam sedí, žije, hospodaří, zná to místo, má k němu neskutečně silný vztah. Rádi bychom ten pojem rehabilitovali, sejmul z něj pejorativní nádech sedlák rovná se kulak, vesnický zbohatlík, který mu dali komunisté. I tím se naše komunita, naše organizace, trochu vymezuje vůči agrokompexům, jiným způsobům podnikání na venkově, protože my to nevidíme pouze jako práci, vnímáme to jako součást našeho života, poslání, přirozenou součást našeho venkova.

Kde vidíte styčné body spolupráce mezi ASZ ČR a ČSOP?

Byl jsem pozván na oslavy 40 let ČSOP, kterých jsem se velmi rád zúčastnil, a mimo jiné pro mě bylo překvapením, kolik lidí z těch, co tam seděli, jsou také naši členové. Takže ona ta spolupráce je přirozená. Ledaskde na místní úrovni funguje roky, teď by se to mělo pouze zformalizovat dohodou. Přál bych si, aby to nebylo pouze formální gesto. Určitě bychom chtěli spolupracovat například v rámci legislativy. Provádět konzultace různých legislativních návrhů a společně postupovat při jejich prosazování. Lidé z ČSOP už teď sedí u nás v komisi Voda-sucho, jejíž prostřednictvím navrhujeme parametrické změny v pěti zákonech. Za důležitou považují vzájemnou informovanost. Vyměňovat si informace, postupy... A třeba i společně před veřejností odstraňovat některé mýty! Nás například trápí, že sedlák je dnes vnímán jako škůdce. Ale sedlák je člověkem, který se stará o nakrmění celé společnosti. Lidé tohle dneska už málo vnímají; tím, že je všude všude dostatek, si myslí, že je to automatické.

Vím, že v ČSOP jsou zajímavým modelem pozemkové spolky. Ti lidé na půdě v podstatě hospodaří, to jsem si se zájmem poslechl. Když se dají hlavy a síly dohromady, tak to může přinést mnohá pozitiva. Sedláci mají pozemky, techniku, ochránci přírody zase mohou poskytnout zajímavé zkušenosti nebo nové nápady. Výsledkem by mohla být funkční krajina. Hlavně z toho nesmí být skanzen, kde by člověk nesměl do krajiny ani šlápnout, používat žádnou techniku atd. Žijeme v kulturní krajině, která slouží k obživě mnoha lidí, tudíž je nutné všechno rozumně vyvážit. ☒

FOTO: ARCHIV AZS ČR

Expedice Svjatoj Nos 2019

Na sklonku léta 2019 odjela naše šestičlenná výprava na JV Sibiř. Cílem byl bajkalský poloostrov Svjatoj Nos, resp. jeho bažinatá šíje. Zde jsme v letech 1994 a 1995 sledovali podzimní tah sibiřských ptáků. Cílem letošní výpravy bylo na stejném místě ve stejnou dobu tato pozorování zopakovat a výsledky porovnat.

TEXT PETR STÝBLO

FOTO: DAVID HEYROVSKÝ

Hory Svatého Nosu v pozadí převyšují bažinatou šíji o 1 300 m; vlevo mládě rehka mongolského, jednoho z nejběžnějších ptačích druhů letošní expedice.

životního prostředí České zemědělské univerzity. Bohužel, zjištění o hnízdění zdejších ptáků byla zcela jiná. Dvě třetiny druhů vodních ptáků zmizely, početnost těch zbývajících poklesla. Výjimkou je snad jedině kormorán velký, který na Bajkale v 90. letech vůbec nebyl, ale později tu bylo několik jedinců v rámci jakéhosi pochybného grantu z USA vysazeno. Z několika jedinců se dnes stala hnízdící populace dosahující možná už 10 000 kusů.

Invaze kormorána však určitě nebude zásadním důvodem pro vymizení zdejších ptáků. Může jím být klimatická změna ovlivňující potravu vodních ptáků? Může být důvodem, že stávající dlouhodobé sucho je kombinované se změnou aktivit Irkutské přehrady, která významně kolísání hladiny Bajkalu ovlivňuje? Těžko říci, protože, ač je Bajkal nesmírně populárním fenoménem pro všechny obyvatele Ruska, chybí o něm základní fakta a třeba i jakákoliv historická data o hydrobiologii této lokality. Není tedy současný stav s čím porovnávat. Významnou příčinou úbytku ptáků může být i lov. Tedy ne lov v naší lokalitě, protože ta je před lidskými vlivy chráněná první zónou zdejšího Zabajkalského národního parku, ale lov během migrace a zimování. Zdejší ptáci, tak jako většina východosibiřských druhů, táhnou na jihovýchod do Číny. A Čína si, co se týče lovu ptáků, nebere žádné servítky. Je například prokázáno, že příčinou téměř absolutního celosvětového vymizení strnada obojkového je skutečnost, že se tento 12 g vážící ptáček dostal na jídelní lístky luxusních čínských restaurací za cenu okolo 10 USD za kus. I v naší lokalitě byl v 90. letech strnada obojkový vůbec nejběžnějším ptačím druhem. Na jednokilometrové linii bylo možno napočítat třeba 15 hnízdících párů. V roce 2015

lochá bažinatá šíje jinak hornatého poloostrova Svjatoj Nos má přibližně tvar rovnostranného trojúhelníku o délce strany cca 30 km. Poloostrov byl kdysi ostrovem a šíji spojující ho s pevninou vytvořily náplavy řeky Barguzin, která zde do Bajkalu ústí. Písečné náplavy jsou nad úrovní hladiny Bajkalu jen místy, což umožnilo vznik velmi zajímavého a rozsáhlého mokřadu. Z hlediska ptáků jde, tedy spíše šlo, o velmi významný biotop. V 90. letech jsme zde zaznamenali hnízdění obrovského druhového spektra i početnosti vodních ptáků. Pro světovou ornitologii jsme vlastně objevili a v několika publikacích popsali novou významnou ptačí oblast. Na Sibiři ovšem podobných, doposud nepopsaných lokalit bude více, mj. i proto, že biologů se zde v terénu pohybuje minimum. Mnohé cenné lokality tak zřejmě zaniknou dříve, než budou objeveny. Svědčí o tom i náš příklad.

Hnízdění čtvrt století poté...

Na základě našich dat z 90. let naplánovala do těchto míst v letech 2013–2015 svoje ornitologické výzkumy i Fakulta

FOTO: LEOŠ VAŠINA

tomu bylo naopak – na 15 km trase jsme stěží našli jednoho zpívajícího samce. Je samozřejmé, že, dostal-li se tento strnad v Číně mezi nedostatkové zboží, byl nahrazen jinými druhy (nejen) strnadů. Kromě lovu hrozí sibiřským ptákům během migrace do JV Asie další a mnohem větší nebezpečí. Lidé i sucho zde likvidují tradiční tahové zastávky a zimoviště. Domnívám se, že právě toto může být hlavním faktorem, proč ptáci na Sibiři děsivě rychle mizí.

Podzimní tah

Co se týče naší letošní výpravy, věděli jsme už, že na Bajkale hnízdící ptáci ubývají. Zajímalo nás proto, zda a jak se změ-

Naši biologové působí na Sibiři již 30 let.

Poprvé v létě 1989, prozatím naposled na podzim 2019, a mezitím pak mnohokrát jsme prováděli biologické výzkumy na jihovýchodní Sibiři, především v oblasti bajkalského poloostrova Svjatoj Nos.

Stáli jsme u vzniku Zabajkalského národního parku, pro který jsme zajistili první inventarizační průzkumy jeho území. Publikovali jsme první biologická data z této oblasti v anglickém jazyce. Celkem nás zde působilo více jak 100 odborníků. Mezi nimi lze zmínit jména jako Milan Chytrý, Jirka Mlíkovský, David Heyrovský, Pavel Pešout, Mirek Šálek, Martin Lípa, Aleš Kočí, Jirka Danihelka či Tonda Reiter.

Za tyto naše aktivity jsme už v roce 1991 obdrželi prestižní ocenění ICBP/FFPS Expedition Competition Awards. Vědecko-výzkumné výpravy na Sibiř momentálně organizuje Dům ochránců přírody v Praze, ZO ČSOP.

nil podzimní tah ptáků ze severnějších částí Sibiře. Opět jsme vycházeli ze zkušeností z 90. let a podle nich pro konání naší výpravy zvolili nejlepší období. Opět to ale bylo trochu jinak. Okolo 20. srpna dříve vrcholil tah pěvců, ale letos teprve začínal. Vodní ptáci a zejména bahňáci se objevovali velmi velmi sporadicky. V této době zde měly být noční teploty k bodu mrazu, ale nebylo tomu tak ani v polovině září. Voda v jezerech také byla neobyčejně teplá. Mohlo jít o jednorázový výkyv (což půjde jednoduše ověřit z meteorologických záznamů na internetu), ale mnohem pravděpodobnější je možnost, že i zde se radikálně projevují globální klimatické změny. Z našich letošních pozorování nelze činit nějaké hluboké závěry, na to bychom na místě museli být déle a po více let za sebou. Faktem je, že celý ptačí tah byl opro-

FOTO: DAVID HEYROVSKÝ

Dospělý samec lejska tajgového.

ti 90. rokům posunut o cca 3 týdny. Jednotlivé druhy protahovaly, objevovaly se a mizely v přibližně stejném pořadí. Hmyzožravé druhy se na místě zdržovaly déle, což mohlo být způsobeno teplým počasím a dostatkem hmyzu. Druhů vázaných na vodní prostředí se objevovalo mnohem méně a i v mnohem menším počtu jedinců. Některé druhy kachen, bahňáků, ale třeba i rybáků a chřástalů se neobjevily vůbec.

Celkem jsme v bažinách Svatého Nosu během necelých tří týdnů pozorování zaznamenali 128 druhů ptáků. Odchytili jsme 457 ptáků 31 druhů. U každého odchyteného ptáka jsme provedli základní měření a pořídili sérii fotografií. I tato data jsou přínosná, protože je u ptáků z oblasti východní Sibiře kromě nás nikdy nikdo nepoživoval. Kvalitní fotografie například mladých sibiřských strnadů ve světě prakticky neexistují, proto jejich publikování může významně pomoci třeba při identifikaci migrujících jedinců. Určitě jsme zde pořídili materiál hned pro několik publikací.

Jaké je z tohoto článku poučení? Pokud chcete poznávat divokou přírodu, okamžitě se vydejte na cestu!

Velký dík patří Správě Zabajkalského národního parku za to, že jsme mohli žít a pracovat v zakázané zóně. Dále pak za podporu finanční Nadaci Ivana Dejmalá, společností Euro Agras, Snowplan, Geoprint a Alfa Facility.

Věnováno památce Ivoše a Sergeje, bez kterých by Expedice Svjatoj Nos nikdy nevznikla, a Vildy, pro kterého se stala expedicí poslední. 📷

Autor je ornitolog. Kontakt – petr.styblo@csop.cz

Zkušenosti s účastí veřejnosti ve správních řízeních po novele zákona o ochraně přírody a krajiny: rok poté

V roce 2017 došlo k novelizaci stavebního zákona s údajným cílem zjednodušit a zrychlit povolovací procesy staveb. Při ní byly schváleny i dvě změny, které bezprecedentně omezují možnost veřejnosti spolupodílet se na rozhodnutích o záměrech s negativními dopady na přírodu a krajinu. ČSOP Vlašim, jako dlouholetý účastník těchto řízení, shrnuje svoje zkušenosti po roce platnosti novely.

TEXT KAREL KRÍŽ, ONDŘEJ PAŠEK

Jak již bylo na stránkách Krásy našeho domova psáno, poslanci ČSSD Jaromír Foldyna a Zdeněk Adámek využili novelizace stavebního zákona k načtení poslaneckého pozměňovacího návrhu na změnu § 70 zákona 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny (ZOPK), který výčet správních řízení, jichž se mohou účastnit občané, sdružení v ekologických spolcích, zúžil ze „všech zamýšlených zásahů a zahajovaných správních řízení, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny“ chráněné podle ZOPK na „řízení vedená podle tohoto zákona“. Vyřazena tak byla účast spolků v řízeních stavebních a územních, v řízeních podle zákona o vodách, lesního nebo báňského zákona. Jejich výsledek má přitom na přírodu a krajinu často násobně větší vliv než u řízení podle ZOPK. Druhým

významným zásahem, který byl obsažen už ve vládním návrhu novely ministryně Karly Šlechtové (ANO), je procedurální změna při zajišťování podkladů pro stavební nebo územní řízení. Původně bylo nutné nejdříve získat povolení podle ZOPK, například ke kácení dřevin nebo likvidaci biotopu chráněných živočichů, teprve poté mohl úřad vydat stavební povolení nebo umístit stavbu v územním řízení. Po novelizaci nejsou mnohá potřebná povolení vydávána v samostatných správních řízeních, ale jen formou závazných stanovisek příslušných orgánů ochrany přírody v rámci vedeného stavebního nebo územního řízení. Podle Správního řádu není vydání závazného stanoviska správním řízením a veřejnost tak dnes nemůže ovlivnit ani velkou část záměrů, které podléhají povolením nebo výjimkám podle ZOPK.

Právo veřejnosti ovlivňovat rozhodování úřadů ve prospěch zájmu ochrany přírody tak bylo zkráceno způsobem, který je od konce totalitního režimu v této zemi bezprecedentní. A nejedná se o upření účasti v tolik skloňovaných řízeních k dopravním stavbám, kde účasť zůstala díky tomu, že podléhají posouzení EIA. Naopak se jedná o menší řízení s lokálními dopady, které spolky a občané využívali pro hájení svých práv k tomu, aby se zastali zeleně ve svém okolí, zbytků místních krajinných hodnot nebo drobných biologicky zajímavých lokalit, které často unikají pozornosti úřadů.

Zkušenosti z Podblanicka

Účast v řízeních je pro nás hlavně nástrojem, který nám umožňuje vstoupit

do rovnoprávného dialogu se starosty a úředníky. Ačkoli přesná čísla nemáme, ze zkušenosti lze říci, že v naprosté většině případů se s úřady na stanovisku shodneme, respektive v rámci řízení najdeme dohodu přijatelnou pro všechny strany. Ve správních řízeních, kterých se účastníme, pomáháme rozhodování úřadů spíše urychlit – snažíme se dospět k dohodě dříve, než poskytneme naše stanovisko, čímž předcházíme zdoluhavým odvolacím řízením. Často se na nás samy obce obracují, abychom posoudili zdravotní stav stromu nebo poskytli data o výskytu ohrožených druhů, ať už jako účastníci řízení nebo mimo něj.

Nedávno se na nás například obrátil starosta malé obce na Benešovsku s prosbou o pomoc při zastavení záměru vybudovat na kopci nad obcí třetí stožár signálu mobilních služeb pro chystaného nového operátora. Na bezlesém vrchu, dobře viditelném z centra obce, již v současnosti dva vysílače stojí, technicky je přitom možné rozšířit kapacitu vysílačů i bez dalšího stožáru. Podle současné legislativy se ČSOP ne-

ČSOP a správní řízení

V roce 2017, tedy před nabytím účinnosti novely, se správních řízení účastnilo 85 základních organizací ČSOP se stovkami vyjádření.

Nejčastěji se členové svazu účastnili řízení k povolení kácení dřevin mimo les, dále k povolení k zásahu do významných krajinných prvků a výjimek z ochranných podmínek zvláště chráněných druhů.

FOTO: ARCHIV ČSOP VLAŠIM

Vysílač u obce Laby se díky účasti ČSOP v územním řízení podařilo přemístit z pohledově exponovaného vrcholu kopce na níže položenou louku. Rovněž se podařilo snížit jeho výšku a z původní mohutné příhradové konstrukce se nakonec stal méně nápadný štíhlý betonový sloup.

může účastnit územního řízení, mohli jsme tak panu starostovi nabídnout jen pomoc při formulaci vyjádření obce.

V minulosti se přitom ČSOP Vlašim účastnil několika územních řízení k povolení právě stožárů mobilních operátorů. Podle metodiky, vydané v roce 2008, požadoval sdílení stožárů operátory a omezení pro jejich výstavbu na území přírodních parků a v oblastech se zachovalým krajinným rázem. Při účasti v územním řízení se podařilo zastavit podobný případ výstavby stožáru v obci Keblov na pohledově exponovaném vrchu, neboť další stožár pokrývající signálem dálnici D1 byl přitom jen jeden kilometr vzdálený. Stavební úřad nejprve stavbu umístil, odvolací orgán ale rozhodnutím zrušil a v odůvodnění dal za pravdu našim argumentům k zásahu do krajinného rázu.

Dalším příkladem z oblasti krajinného rázu je nová průmyslová hala u Chotýšan. Pokud přijíždíte na Podblanicko od Benešova, vítá vás za osadou Křemení hned u silnice nová sklo-

betonová hala postavená na poli na pozadí panoramatu obce s kostelem. Územního ani stavebního řízení se ČSOP Vlašim nemohl účastnit a došlo tak k výraznému narušení venkovské kulturní krajiny a zástavbě orné půdy, přitom v regionu, kde existují jak brownfieldy, tak průmyslové areály s lepším napojením na dopravní tahy. V samostatném řízení se alespoň podařilo zastavit kácení čtyř nevelkých javorů před halou.

Jiná nejmenovaná obec v části benešovského okresu, která je zasažena silným tlakem na výstavbu, se na nás obrátila s žádostí o posouzení porostu olše na malém mokřadu na okraji nivy potoka, a to ještě před zahájením správního řízení. Porost na desítky let nevyužívaném pozemku se blíží olšovému luhu a je v širokém okolí jedinou zelení tohoto typu. Nachází se v přímém sousedství obytné oblasti na okraji obce a jedná se, dle územního plánu, o zastavitelnou plochu. Majitel je v obci dobře známou osobou a zřejmě má zájem o zástavbu nebo prodej pozemku, nicméně nežádá o územní souhlas nebo stavební povolení, ale zatím jen o kácení dřevin. Úředníci obce vkládají naděje do účasti ČSOP, která je v samostatném řízení ke kácení na rozdíl od stavebního řízení možná, aby se mohli v oponentuře kácení opírat o naše vyjádření.

V současné zákonné úpravě zatím spolkům zůstala možnost účastnit se řízení na záměry, které podléhají posuzování EIA. ČSOP Vlašim se tak u Báňského úřadu účastnil řízení ke zvětšení dobývacího prostoru kamenolomu v Bernarticích. Podařilo se nám navrhnout úpravu rekultivačního plánu tak, že se okraje jámy kamenolomu stanou stanovištěm hadcové flóry včetně kuřičky hadcové (*Minuartia smejkali*), podblanického endemita a evropsky významného druhu. Místo rekultivace výsadbou monokultury borovice dojde k ponechání odhaleného hadcového podloží a k záchranným transferům rostlin na tato sekundární stanoviště. Vlastník lomu toto řešení bez problémů akceptoval a byly tak naplněny jak zájmy jeho, tak ochrany vzácných druhů. Bez účasti spolku s místními znalostmi by k tomu nedošlo.

Závěrem

Jakkoli je ochrana přírody a krajiny úkolem a smyslem existence orgánů ochrany přírody, odbory životního prostředí ani starostové menších obcí často nemají odborné nebo časové kapacity na to, aby každé ohrožení přírody identifikovali a vyloučili. Úředníci mohou být také vystaveni tlaku investorů nebo spřízněných politiků. S vyloučením veřejnosti z mnoha správních řízení byl upřen rovný přístup k rozhodování účastníkům, kteří přispívají cennými odbornými informacemi a místní znalostí a kteří stojí za veřejným zájmem ochrany přírody v případech, kdy je rozhodující orgán pod tlakem jiných zájmů. Dobrá spolupráce ČSOP s obcemi a úřady běží nadále, bez oficiální možnosti účasti v řízeních jsou ale naše možnosti navrhnout přijatelná řešení a snižovat dopady povolovaných záměrů na přírodu výrazně omezené.

Rádi bychom věřili, že zákonodárci vyhodnotí skutečný dopad novel stavebního zákona a zákona o ochraně přírody a krajiny a dojde k návratu k demokratickým principům rozhodování o životním prostředí. Vývoj se však zatím ubírá spíše opačným směrem; chystaný nový stavební zákon vylučuje z územních a stavebních řízení i samotné orgány ochrany přírody. ☒

Autoři jsou členy ČSOP Vlašim.

Kontakt – vlasim@csop.cz

Novinky v českém právu životního prostředí

Představujeme ve stručnosti nově schválené environmentální právní předpisy přijaté či projednáváné v období od jara do podzimu roku 2019.

TEXT MILAN DAMOHORSKÝ,
PETRA HUMLIČKOVÁ

CITES a invazní druhy

Mezinárodní úmluva CITES se rozšířila o další druhy živočichů i rostlin. Projednáno bylo celkem 57 návrhů na zařazení druhů v přílohách CITES. Předmětem jednání o zpřísnění ochrany byla pestrá škála druhů od komerčně využívaných mořských druhů paryb (žralok mako, žralok východní, rejnok pilohřbetý, 3 druhy sumýšů), přes obojživelníky a plazy odebírané z volné přírody především pro obchod s domácími mazlíčky (tzv. pet trade, mimo jiné vydra malá, vydra hladkosrstá, jeřáb paví, želva hvězdnatá, želva skalní, gekon obrovský, gekončíci, pačolci, trnočolci), charismatické druhy savců (například kdysi naprosto běžná a dnes globálně ohrožená žirafa severní) až po vzácné druhy dřevin.

Ministerstvo životního prostředí zpřísnilo od 22. září 2019 posouzení žádosti o povolení k dovozu nosorožčích rohů jako loveckých trofejí podle Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy (CITES). Dovezený roh bude muset být nezaměnitelně označen mikročipem v zemi, ze které se bude vyvážet. Navíc se očipovaný roh stane předmětem následných kontrol (cca do 3 až 6 měsíců) ze strany příslušných orgánů CITES. Důvodem je současná situace, kdy se lovecké trofeje z nosorožčích rohů často stávají předmětem nelegálního obchodu s rohovinou, například na výrobu medikamentů.

V účinnost vstoupila 2. aktualizace prováděcího nařízení EU č. 1143/2014.

Do unijního seznamu invazních nepůvodních druhů se dostalo dalších 17 nových druhů. Z pohledu ČR je doplnění významné pouze dvěma rozšířenými invazními druhy, zejména pajasanem žláznatým a ryby slunečnice pestré. Ostatní navržené druhy se v ČR vyskytují ojediněle a jejich zařazení na unijní seznam bylo především z principu předběžné opatrnosti, nebo se předpokládá jejich šíření vlivem oteplování klimatu. U návrhu implementačního zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1143/2014 o prevenci a regulaci zavlečení či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů a nařízení Rady (ES) č. 708/2007 o používání cizích a místně se nevyskytujících druhů v akvakultuře bylo ukončeno připomínkové řízení a doposud však nebyly učiněny další kroky.

Schválené novely

V souvislosti s rozsáhlou kalamitou v českých lesích, která je způsobena dlouhodobým suchem a přemnožením kůrovcem, bylo přijato několik opatření. Nejnověji se jedná o další novelu lesního zákona (zákon č. 314/2019 Sb.). Novela obsahuje několik důležitých pozitivních změn zákona o lesích, především odblokovala řešení přemnožení spárkaté zvěře tím, že změnila způsob plánování lovu tak, aby postupně došlo k vytvoření rovnováhy mezi stavem lesa a počty zvěře. Bez toho by nebylo vůbec možné obnovit lesy v pestré druhové skladbě a s využitím přirozeného zmlazení. Pro obnovu zdravějších a odolnějších lesů je však nutné podniknout i další nezbytné kroky, prodloužení lhůt pro zalesnění a umožnění lovu bez doprovodu, které se bohužel prosadit nepodařilo.

Schválena byla novela stavebního zákona (zákon č. 312/2019 Sb.), která

zařazuje umísťování nově vymezených terénních úprav a malých vodních děl do jednoduššího režimu územního souhlasu, namísto územního rozhodnutí.

Novela pro případ sucha

Novela vodního zákona (tisk č. 556) je projednávána v poslanecké sněmovně. Novela umožní úřadům větší regulaci odběrů vody v případě sucha. Nová část vodního zákona s názvem „Zvládnutí sucha a stavu nedostatku vody“ vymezuje rámec monitoringu sucha, odpovědnosti kompetentních orgánů, přijímání opatření pro zvládnutí sucha, nedostatku vody i pro kontrolní mechanismy.

Umožní mj. vytvoření komisí v jednotlivých krajích, které na základě nově pořízených plánů pro zvládnutí sucha a nedostatku vody budou moci vyhlášovat „stav nedostatku vody“ a uplatnit určitá omezení pro užívání vody, zejména např. pro zalévání nebo napouštění bazénů. Základním operativním dokumentem pro zvládnutí sucha a nedostatku vody budou tzv. plány pro zvládnutí sucha a stavu nedostatku vody, na úrovni všech krajů a celé

České republiky. Jejich základní část bude obsahovat především údaje potřebné pro zvládnutí sucha v daném území, charakteristiku území, popis vodních zdrojů včetně záložních a jejich případné zastupitelnosti, popis úpravy, dopravy, převodů vody a zásobování vodou, seznam a popis technických zařízení využitelných k řešení stavu nedostatku vody, seznam uživatelů vody významných pro dané území, seznam povolených nakládání s vodami významnějšími ovlivňujícími množství a jakost vod, popis rizik sucha a místní limity a kritéria pro vyhlášení stavu nedostatku vody. Operativní část plánů bude obsahovat seznam orgánů veřejné moci a osob podílejících se na zvládnutí sucha a stavu nedostatku vody, popis činností, které vykonávají, popis přenosu informací, priority zásobování, návrh postupů pro zvládnutí sucha a opatření při vyhlášeném stavu nedostatku vody, grafická část plánů pak bude znázorňovat zejména území ohrožená suchem, vodohospodářské a vodárenské soustavy, zdroje a úpravy vody.

V období nedostatku vody budou na úrovni krajů dle návrhu novely vodního zákona svolávány Komise pro zvládnutí sucha. Ty na základě plánů pro zvládnutí sucha zváží přijetí konkrétních opatření. Intenzita sucha se vyhodnotí pomocí indikátorů na zá-

Novela stavebního a vodního zákona výrazně zjednodušila stavby až dvouhektarových rybníků; zjednodušení spočívá mimo jiné v tom, že se „nevyžaduje závazné stanovisko orgánu ochrany přírody“.

FOTO: JAN MORAVEC

kladě měřených hodnot srážek, průtoků a zásob povrchové a podzemní vody. Indikátory se dělí dle intenzity do tří kategorií: sucho mírné, silné a mimořádné. V případě výskytu silného nebo mimořádného sucha vydá Český hydrometeorologický ústav výstražnou informaci o stavu sucha v povrchových nebo podzemních vodách a zveřejní ji v systému výstražné služby. Po vydání výstražny ČHMÚ posoudí vodoprávní úřad na úrovni kraje situaci a vyhodnotí, zda hrozí na území kraje vznik nedostatku vody. Krajská komise pro sucho bude dle novely vodního zákona oprávněna při nedostatečné kapacitě vodních zdrojů k oprávněným (povoleným) odběrům vody vyhlásit (a při zlepšení situace odvolat) „stav nedostatku vody“ a při jeho platnosti uložit na dobu nezbytně nutnou potřebná opatření – např. zprovoznění záložního zdroje vody, mimořádnou manipulaci na vodním díle nad rámec schváleného manipulačního řádu či mimořádné sledování množství a jakosti vod, případně odběry pitné vody regulovat.

Další projednávání v poslanecké sněmovně

V poslanecké sněmovně je projednávána i novela trestního zákoníku (tisk č. 214). Skupina poslanců původně novelou trestního zákoníku navrhovala zpřísnit z pěti na osm let trest vězení za týrání většího množství zvířat nebo provozování množírny. Sněmovní ústavně právní výbor ale toto zvýšení o tři roky odmítl. Předkladatelé novely proto kompromisně doporučili maximální sazbu zpřísnit alespoň o rok. Kvůli nárůstu počtu množírny novela zahrnuje i postih pro právnické osoby. Zákaz držení zvířat a chovu po dobu deseti let autoři novely navrhli pro provozovatele množírny a také pachatele trestných činů týrání zvířat. Dodržování uloženého trestu zákazu chování zvířat by kontrolovali pracovníci probační a mediační služby.

Byl přijat poslanecký pozměňovací návrh k novele zákona o hospodaření energií (tisk č. 413), který fakticky ruší současnou povinnost provozovatelů starých uhelných elektráren investovat při rekonstrukcích do zvyšování účinnosti. Ke schválení došlo přesto, že Státní energetická koncepce ČR po-

žaduje zvyšování energetické účinnosti a snížení plýtvání uhlím a vlada obdobný návrh opakovaně odmítla.

Skupina poslanců předložila novelu zákona o ochraně zemědělského půdního fondu (tisk č. 515), která má zpřísnit podmínky odnímání zemědělské půdy k jiným než zemědělským účelům.

Moravskoslezský kraj předložil novelu zákona o ochraně přírody a krajiny (tisk č. 517), která umožňuje orgánu ochrany přírody uložit vlastníku dřeviny provedení nezbytných zásahů včetně pokácení i při napadení dřevin biotickými škodlivými činiteli.

Navržená novela horního zákona (tisk č. 531) ukládá mimo jiné nově povinnost vést rezervy na sanaci a rekultivace a na vypořádání důlních škod výhradně na zvláštním vázaném účtu, nikoliv pouze účetně, jak je tomu doposud.

V poslanecké sněmovně je též návrh novely zákona o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů, která je transpozicí směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/410 ze dne 14. března 2018, kterou se mění směrnice 2003/87/ES za účelem posílení nákladově efektivních způsobů snižování emisí a investic do nízkouhlíkových technologií a rozhodnutí (EU) 2015/1814 (tisk č. 483). Pro období počínající rokem 2021 byl v rámci evropské legislativy připraven komplex změn, jejichž hlavním cílem je dosáhnout do roku 2030 snížení celkových emisí skleníkových plynů Unie o minimálně 40 % oproti roku 1990. K jeho dosažení má sloužit reforma, která urychluje každoroční snižování celkového objemu emisních povolenek v Evropské unii (tzv. lineární redukční koeficient se zvedá z 1,74 % na 2,2 %); upravuje způsob určení podílu povolenek, které jsou draženy a které jsou bezplatně alokovány; nově upravuje pravidla pro přidělení bezplatných povolenek atd.

Projednávání návrhu skupiny poslanců o novele zákona o prevenci závažných havárií (tisk č. 346) je beze změny.

Připomínkové řízení

Do meziresortního připomínkového řízení vstoupil nový stavební zákon

a novelizace s ním souvisejících předpisů. Návrh nepřipravuje příslušné Ministerstvo pro místní rozvoj, ale Hospodářská komora. Hospodářská komora připravuje kompletní podklady včetně vypořádání připomínek. Návrh zákona razantně omezuje ochranu veřejných zájmů; pravomoci samospráv, vede k netransparentnímu rozhodování a dalšímu oslabení účasti veřejnosti.

Ukončeno bylo připomínkování souboru novel zákonů o odpadech, vybraných výrobcích s ukončenou životností a obalech. Další kroky v legislativním procesu nebyly doposud podniknuty.

V připomínkovém řízení byl též návrh nařízení vlády, kterým se mění nařízení vlády č. 401/2015 Sb., o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění povrchových vod a odpadních vod, náležitostech povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových a do kanalizací a o citlivých oblastech.

Vyhlášky

Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 415/2012 Sb., o přípustné úrovni znečišťování a jejím zjišťování a o provedení některých dalších ustanovení zákona o ochraně ovzduší byla vydána dne 21. 8. 2019. Vyhláška zavádí tzv. nejistotu měření při měření rtuti ve výši 40 %, tato nejistota měření se má navíc v rozporu s principem předběžné opatrnosti od naměřené hodnoty odečítat.

Od 1. září 2019 je platná nová vyhláška MŽP (novelizace vyhlášky o přípustné úrovni znečišťování), která stanoví maximální cenu revize kotle (1 585 Kč bez DPH, u kotlů s řídicí jednotkou pak na 1 848 Kč bez DPH). Ministerstvo také připravilo databázi proškolených techniků, tzv. odborně způsobilých osob. Pomocí vyhledávacího tak bude možné nejprve v databázi vyhledat techniky proškolené výrobcem daného kotle (v okruhu 50 km), obvolat je, zjistit ceny, a pokud nikdo z nich nenabídne cenu nižší, než je vyhláškovaná, pak bude možné jednat přímo s výrobcem.

Autoři působí na Právnické fakultě Univerzity Karlovy (M. Damohorský je jejím proděkanem).

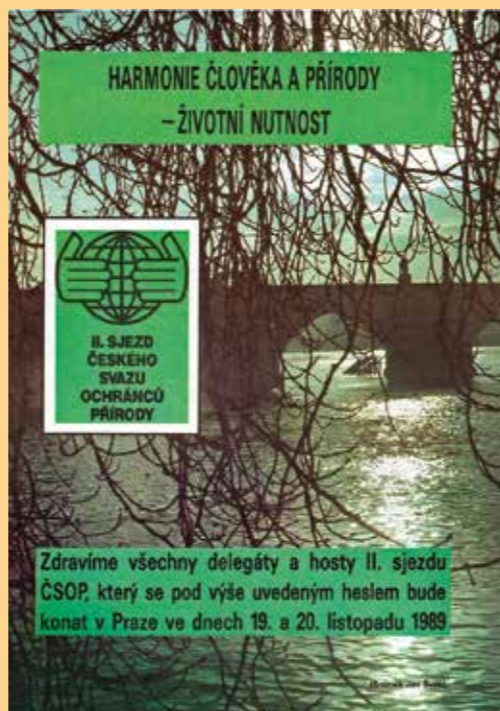
II. sjezd ČSOP:

V pohnutých dnech bezprostředně po listopadových událostech, 19.–20. 11. 1989, se sešel v Praze v kulturním domě Ládví II. sjezd ČSOP. Termín byl náhodný, připravovaný dlouho dopředu, ale atmosféra „listopadu“ jeho průběh samozřejmě ovlivnila.

Atmosféru sněmu popisují následně Depeše Niky takto: Jeho 200 delegátů a stovka hostů jednali ve vzrušené atmosféře dní, kdy ještě nebylo jasné, kam se bude další vývoj společnosti ubírat, a proto taky mnohým scházela odvaha a rozhodnost. Přesto z jeho tribuny zaznělo prohlášení studentů a sjezd ve svém stanovisku odsoudil politiky nepromyšlený zásah moci a žádal úplné objasnění všech okolností těchto událostí... Dost prostoru bylo věnováno diskusi, s přibývajícimi hodinami rostla její kritičnost.

Každopádně, řada delegátů už na sjezd jela v bojové náladě, s cílem prosadit různé radikální změny. Dochovalo se několik „oponentních“ písemných materiálů delegátů, zozeslaných účastníkům ještě před konáním sjezdu. V jednom z nich se například směřem k delegátům sjezdu píše: Žádám Vás o pozorné prostudování uvedených návrhů a zdůrazňuji, že sjezd je vrcholným orgánem, jež v rámci platných zákonů má právo rozhodnout o čemkoli a jakkoli. Žádná přípravná sjezdová komise nemá pravomoc předpisovat sjezdu ČSOP jakékoli omezení či instrukce, sjezd není vázán žádným usnesením bývalého ústředního výboru a je-li jeho usnesení v rozporu s platnými stanovami, může sjezd stanovy upravit. V jiném pak zaznívá: Na rozdíl od ÚV navrhuji, aby sjezd umožnil delegátům navrhopvat ze svého středu další kandidáty do orgánů. Volba z většího počtu osob pak

bude výběrová – podle počtu získaných hlasů budou kandidáti sestaveni do pořadí a ti z počátku se stanou členy orgánů. Mladší možná budou kroutit hlavou, což je na tomhle tak radikálního, včdyť to je přeci samozřejmost. V té době nikoli!

Že skutečně nešlo o nějaké formální odhlasování, jak bylo tehdy zvykem, svědčí i některé body usnesení sjezdu, z nichž jasně vyplývá, že většina předem připravených dokumentů byla nějak upravena či doplněna:

- hodnocení činnosti ČSOP za období od I. sjezdu s výhradou hodnocení aktivit ÚV a jeho předsednictva při zaujímání stanovisek k závažným zásahům do životního prostředí, kterou označuje za nedostatečnou (přestože zpráva má několik desítek stran, je zcela servilní k tehdejšímu režimu a zásadní kauzy, které již několik let řešila řada základek a které plnily stránky Niky, téměř pomíjí),
- směry dalšího rozvoje ČSOP na období 1989-94 s doplňky vzešlými z diskuse.
- nové stanovy s připomínkami, přijatými II. sjezdem ČSOP

listopad 1989

Z dokumentů schválených sjezdem stojí za pozornost zejména „stanovisko k současnému stavu a řízení péče o životní prostředí ČSR“. Zajímavě ilustruje zájmy, starosti a problémy ochrany přírody v této době. Odcitujeme zde alespoň pár „neodkladných“ návrhů:

1. Vytvořit průřezový ústřední orgán pro životní prostředí vybavený náležitými pravomocemi k odstranění úzkého resortismu ve vztahu k řízení tvorby a ochrany životního prostředí a nedostatečnému respektování právních norem v této oblasti. Tento orgán by měl zabezpečovat především: čistotu ovzduší, čistotu povrchových a podzemních vod, ochranu před hlukem a vibracemi, územní plánování, nezávadné zneškodňování a využívání odpadů a druhotných surovin včetně asanace divokých skládek, komplexní ochranu zemědělské krajiny, ochranu lesů, speciální ochranu přírody. (To se sice vznikem samostatného Ministerstva životního prostředí více méně podařilo, jenže později MŽP o některé důležité kompetence, jako je péče o lesy, o vodní toky či územní plánování, opět přišlo.)

2. Protože dnešní právní řád nedostatečně zabezpečuje ochranu a tvorbu životního prostředí, navrhuje:

- při tvorbě nové ústavy formulovat právo občanů na život v kvalitním životním prostředí, na přístup k informacím o jeho stavu a dále povinnost všech státních orgánů, podniků, organizací a občanů pečovat o životní prostředí a respektovat právní řád v předmětné oblasti
- urychlit přijetí připravovaného progresivního zákona o životním prostředí
- doplnit trestní zákoník o trestněprávní odpovědnost za ohrožování životního prostředí
- urychlit přijetí zákona o hospodaření s odpady a druhotnými surovinami
- urychleně novelizovat zákon o opatřeních proti znečišťování ovzduší
- revidovat zákon o ochraně zemědělského půdního fondu a navazující

právní předpisy; v této souvislosti vytvořit kategorii zemědělské půdy zvláštního určení (jo, půda zvláštního určení by se hodila...)

- přizpůsobit zákon o myslivosti současné úrovni stavu přírody (stále aktuální)
- vytvořit zákon o rostlinolékařské péči
- uvítat zásadní novelizaci zákona o národohospodářském plánování
- odmítnout návrh zásad zákona o pozemkových úpravách, který nebude odpovídat ekologickým požadavkům (ten současný sice ekologickým požadavkům formálně odpovídá, ale realita naplňování tzv. společných opatření je často tristní)

6. Se znepokojením sledujeme pokračující devastaci půdního fondu a krajiny v důsledku nepromyšleného zprůmyslnění zemědělství (my po dvaceti letech též!), neuvážených pozemkových úprav, náhradních rekultivací i tzv. intenzifikace lesního hospodářství. V takto pozmeněné krajině přestalo být místo pro planě rostoucí rostliny a volně žijící živočichy, což znamená její další destabilizaci a ochuzení ekologické diverzity země.

7. Odsuzujeme stavby poškozující životní prostředí. Z minulých investičních projektů jde např. o devastaci Pálavy výstavbou Novomlýnských nádrží, podkomorských lesů u Brna autodromem, obnovu Labské boudy, vybudování vysílače v Praze Žižkově, devastaci Stropnice náhradními rekultivacemi (tohle je vesměs konstatování faktů, ty stavby už tou dobou stály; devastaci Stropnice se podařilo zastavit a pak i z velké části revitalizovat, dostavbu Novomlýnských nádrží nikoliv) atd. Nesouhlasíme se zamýšleným projektem vodní cesty Dunaj – Odra – Labe (věčné téma!), výstavby nové České boudy a lanovky na Sněžku (místo nové České boudy byla postavena o něco menší Nová poštovna, nová lanovka byla nakonec postavena roku 2012), vodního díla Kratušín na Šumavě (ta je zdá se zapomenuta) a vedení ZÁKOSu

po kraji Střemovky v nynější navržené podobě (ZÁKOS bylo tehdejší označení pražského silničního okruhu; Střemovku se ubránit podařilo, dnes vede tunelem pod ní) ... Požadujeme prošetření porušování statutu CHKO Třeboňsko a příslušných vládních usnesení ve věci nadměrné těžby šterkopisku v tomto území.

9. Oceňujeme rozhodnutí vlády ČSR nepřipustit devastaci Křivoklátska výstavbou přečerpávací vodní elektrárny (projekt přehrady na Křivoklátsku se však po čase objevil znovu; toho času snad zažehán) a devastaci Děvína rozšířením vysílače, odsunout těžbu v Chebské pánvi z důvodu ochrany západočeských lázní a záchranu zámku Jezeří ponecháním ochranného pilíře.

11. Vyjadřujeme znepokojení nad současnou situací zdravotního stavu obyvatel ČSR, kde v řadě ukazatelů úmrtnosti a nemocnosti zaostáváme za vyspělými i rozvojovými státy. Souvisí to nejen se stavem vnějšího prostředí, ale i s výživou a přenosem reziduí potravními řetězci...

Kompletní znění stanoviska, stejně jako stanovisko k událostem 17. listopadu, je zveřejněno v aktualitách na www.csop.cz.

Sjezdové dokumenty přinášejí odpověď ještě na jednu zajímavou, byť z dnešního pohledu zcela nepodstatnou otázku. Je známým faktem, že ČSOP byl založen mimo tehdejší Národní frontu – oficiální seskupení politických stran a společenských organizací. Právě v roce 1989 se jednalo o přijetí Svazu. Traduje se, a to i mezi četnými pamětníky, že ČSOP do NF nakonec nikdy nevstoupil, že vstup měl potvrdit právě listopadový sjezd, který tak v revoluční atmosféře neučinil. Avšak jeden z úkolů sjezdu zní: „jednat ihned s ÚV NF ve věci ekonomického zabezpečení stavu a nárokovat výrazné zvýšení příspěvku Národní fronty pro ČSOP v nejbližších letech.“ Z toho jasně vyplývá, že delegáti sjezdu se již cítili být součástí NF. Ono ani nemělo moc logiku se vstupu bránit – postavení mimo NF přinášelo pouze diskriminaci a nejspíš nikoho v tu chvíli nenapadlo, že NF během několika měsíců zanikne.

Z archivních dokumentů vybral a komentářem opatřil Jan Moravec

FOTO: MILOSLAV KAZDA

Pozorujeme stromy

Všimli jste si, jak jsou zimní stromy krásné? Nezdobí je květy ani listy, a přesto jsou jedinečné a elegantní. Jejich ozdobou je nejen jejich celkový tvar (tzv. habitus), ale i borka (nesprávně nazývána kůra). Pojďme se na spící stromy podívat zblízka.

Budou se vám hodit: čisté listy papíru (A4 a větší), měkké voskovky

Vydejte se ven do lesa, remízku, parku... Zkrátka někam, kde najdete různé druhy vzrostlých stromů.

Vyberte si alespoň 5 různých stromů, určete jejich druhy a odhadněte věk. Pozorně si kmeny prohlédněte. Zkuste ze zvrásnění borky vyčíst, co strom zažil a kdy to zhruba bylo.

Na každém zvoleném kmeni si vyberte část s nejzajímavější strukturou a naopak část s jednotným povrchem. Na tato místa přiložte čisté listy papíru a plochou voskovkou celé papíry pokreslete. Ze vzniklých „otisků“ (vzorů) vytvořte „vzorník“. Je rozdíl mezi jehličnanem a listnáčem, mladým a starým kmenem? Z barevných vzorů si uspořádejte výstavu a s odstupem času si znovu

připomeňte, který „otisk“ patří kterému druhu stromu.

Zkuste v okolí stromů najít starou borku (třeba na staré spadlé větvi) a porovnejte ji s tou na živém stromě.

Borku stromů můžete zkoumat i hmatem (zavázané oči).

A ještě pár námětů k přemýšlení či bádání v literatuře:

K čemu strom vlastně borku potřebuje?

A co člověk? Využívá ji nějak? Vymyslete, k čemu všemu by jí lidé mohli používat.

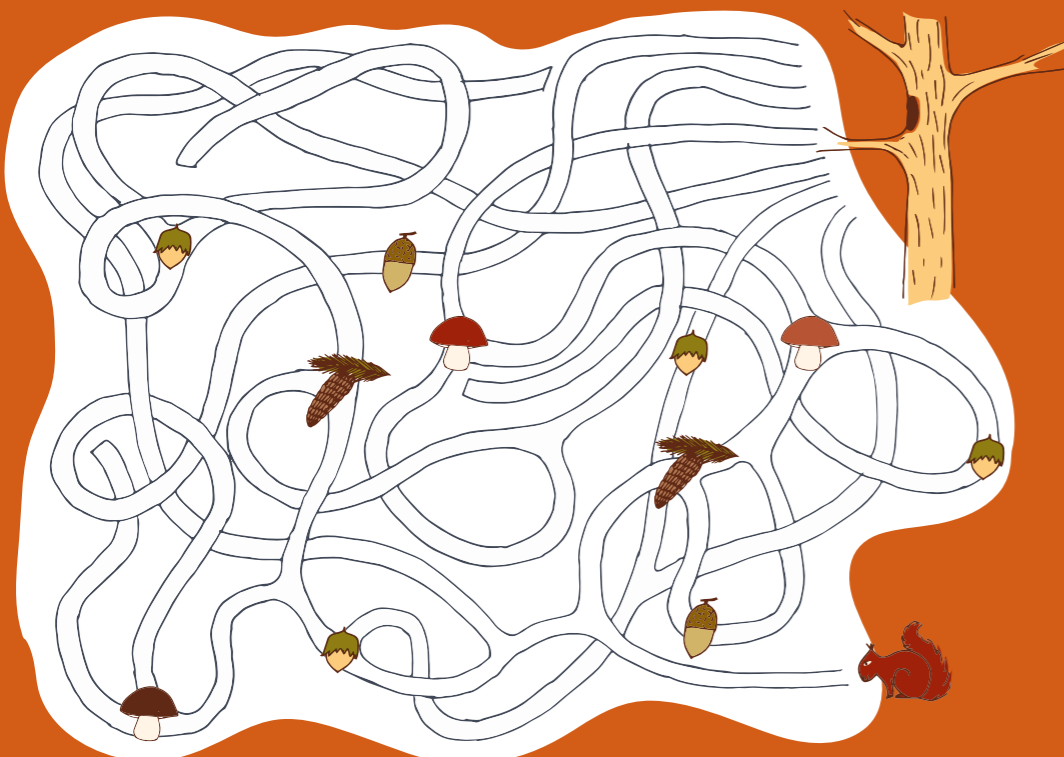
Některé stromy mají léčivou borku. Znáte nějaký zaručený recept?

(Přepřacovaný dobrovolný úkol soutěže Zlatý list – 45. ročník.)

řešení skryvaček: datel, sova, lelek, kulkačka, havran

Během podzimu si veverka musí udělat zásoby potravy na zimu. Pomozte jí najít cestu, na níž nasbírá největší počet kousků.

Veverčí bludiště

Skrývačky

V každé větě je ukryté jméno jednoho ptáka. Najdeš všech pět?

1. Naštěstí už Jarda telefonoval všem rodičům.
2. Když na ohni pečete maso v alobalu, je mnohem šťavnatější.
3. Ale leknul se skvěle, vidí?
4. Honem! Pospěš Janku, Kačka už na tebe čeká.
5. Medvědí brloh a vraní oko čtyřlístě najdete v lese.

Stránku připravila Lenka Žaitíková

Stalo se ...

- Národní kola soutěží **Zlatý list** a **Ekologická olympiáda** se letos konaly netradičně souběžně, ve třetím červencovém týdnu, byť každé na jiném místě. Vítězem 47. ročníku Zlatého listu se stali v obou kategoriích studenti gymnázia České Budějovice. Medaile z 24. ročníku Ekologické olympiády si odvezla hlídka z Gymnázia Brno, třída Kapitána Jaroše. Podrobnější informace na www.zlatylist.cz a www.ekolympiada.cz.

FOTO: KATEŘINA LANDOVÁ

- Kampaň **Uklidme svět, uklidme Česko** byla v roce 2019 opět rekordní – 157 000 dobrovolníků na 3 900 místech uklidilo dohromady 2 600 tun odpadu. Přes polovinu dobrovolníků tvořila mládež, a to i díky zapojení 530 škol. Organizátorství uklidí se v 69 případech ujaly ZO ČSOP a přispěly do statistik 40 tunami odpadu. Termíny na rok 2020 a další informace naleznete na www.uklidmesvet.cz.
- V polovině září navštívilo Českou republiku šest Italů, pracujících na projektu **LIFEOrchids**, jehož partnerem je i ČSOP. Mimo jiné se seznámili s několika orchidejovými lokalitami na Džbánu a v Botanickém ústavu v Průhoncích představili dosavadní výsledky svých výzkumů i praktických aktivit na ochranu orchidejí. Více o projektu na www.lifeorchids.eu.

FOTO: JAN MORAVEC

- **Setkání dárců** Místa pro přírodu se uskutečnilo 14. září na Vimpersku. Účastníci měli možnost porovnat péči

FOTO: JAN MORAVEC

o lokalitu ve vlastnictví ČSOP už dlouhé roky – Velkou Homolkou – a počínající péči o lokalitu čerstvě vykopenou – Chválovnu. Dárci kampaně **Zvíře v nouzi** navštívili 26. října „rodinnou“ záchranou stanici v Rokycanech.

- Staré odrůdy ovoce byly představeny na **Zemské výstavě** v rámci podzimní Flory Olomouc. Pro návštěvníky stánku byla připravena poradna k určování odrůd a také ochutnávka. ČSOP Iris zajistil mostování; drčení jablek pro lis probíhalo šlapáním na převodovaném kole, poháněném dobrovolníky z řad návštěvníků. Program ČSOP **Oživení starých odrůd** se následně prezentoval i v Belgii, kde se 19.–20. října konala tradiční mezinárodní výstava **EUROPOM**. Na této výstavě se podílelo 16 převážně nevládních organizací z 10 zemí. ČR byla jediným vystavovatelem

FOTO: KATEŘINA ŠTROSOVÁ

ze zemí střední a východní Evropy. Do třetice ovocné dřeviny – generálním partnerem programu se nově stala **Sberbank**, která si mimo jiné vzala patronát nad třemi genofondovými sady.

- V listopadu se 2 zástupci ČSOP zúčastnili v Katalánsku pracovního setkání v rámci zahraničního projektu **Erasmus + RESIFARMS**. Cílem projektu je podpora vzdělávání k posílení ekosystémových služeb u neproduktivních zemědělských pozemků. Hlavním koordinátorem projektu je organizace **EMYS** (Katalánsko), dalšími partnery kromě ČSOP jsou **Fundatia Adept Transilvania** (Rumunsko), **Xarxa Per A La Conservació De La Natura** (Katalánsko), **Conservatoire Des Espaces Naturels du Languedoc-Roussillon Association** (Francie)

a **Comitato Per Le Oasi WWF dell'Area Fiorentina** (Itálie).

- ČSOP se připojil k programu oslav **30. výročí 17. listopadu**; na Václavském náměstí jste mohli navštívit jeho propagační stánek.
- Bylo otevřeno dalších sedm lokalit programu **NET4GAS Blíž přírodě**: **NS Supí vrch** v Českém středohoří, **Raduňský mokřad**, **NS Tůně** u Hajske na Strakonicku, **ornitologická pozorovatelna** u **Libockých mokřadů** v Kynšperku nad Ohří, **obnovená studánka U cesty** nedaleko Starého Plzně, **Křížovský lom** na Podblanicku a **NS přírodní rezervaci Vrch Baba** u Mladé Boleslavi. Celkově jsme na počtu 99, na jaře se tedy lze těšit na výroční stou lokalitu. Více informací na www.blizpriode.cz.

FOTO: KATEŘINA ADÁMKOVÁ

- **Letošní setkání oddílových vedoucích**, které proběhlo 22.–24. listopadu v Rakovníku, bylo obohaceno vedoucími včelařských kroužků z **Včelí stráže**. Hostitelem byl ČSOP **Včelařici** (oddíl **RAKOVčelařici**). 23 účastníků změřilo své síly v bowlingovém turnaji, osvěžilo si znalosti zdravotvědy, dozvědělo se zajímavosti o včelách samotářkách či zkusilo najít vlastního trilobita.
- Televizní stanice **Prima** odvysílala cyklus věnovaný činnosti záchraných stanic **Život ve stínu člověka**. Shlédnout ho lze na <https://primamazlicek.cz/bloker-zivot-ve-stinu-cloveka>.
- Neustále se hruou **legislativní změny** nepříznivé pro přírodu. ČSOP se snaží alespoň to nejhorší připomínkovat, jednat s vládou i poslanci a též problémy medializovat. O připravovaném novém stavebním zákonu již bylo napsáno mnohé – mimo jiné v minulém Kráse našeho domova. Kromě něho ČSOP připomínkoval též novou zákona o drahách a „invazivní“ novou zákona o ochraně přírody, obě především kvůli riziku nekontrolovatelného kácení dřevin, ať již v širokém okolí drah nebo v ulicích. Znění připomínek vesměs najdete na webu www.csop.cz, buď v aktualitách nebo v tiskových zprávách.

40 let ČSOP

FOTO: PATRIK SLAMA

Jak laskaví čtenáři tohoto časopisu vědí již z minulého čísla, Český svaz ochránců přírody letos slaví 40 let své existence. Ustavující konference ČSOP se uskutečnila 11. září 1979 ve Valdštejnském paláci v Praze. Na následujících řádcích bychom chtěli zaznamenat alespoň některé počiny, kterými jsme si toto významné výročí připomenuli.

Hned z jara byly vyrobeny výroční roll-upy. Obrázky, kratičkými komentáři a webovými odkazy připomínají programy ČSOP, které asi leckdo z veřejnosti zná, jako je Místo pro přírodu, Uklidme svět, Zlatý list, Český certifikovaný arborista, Národní síť záchraných stanic či Ekologická olympiáda, ale mnohdy si je nespojí s ČSOP. Bylo vyrobeno 5 totožných kusů, z nichž jeden má své stálé místo v Domě ochránců přírody Praha, druhý na Ministerstvu životního prostředí a ostatní se rozběhly po republice. Setkat se s nimi bylo možné například na Dni Země v Prostějově, v Bečovské

FOTO: JAN MORAVEC

tam vyšly články o „soukromých rezervacích“ – Místech pro přírodu, o Pozemkovém spolku Chaloupky, o činnosti oddílů Mladých ochránců přírody, o botanických aktivitách ČSOP Hořepník, o tom, co vše lze vyčíst z evidence zvířat přijímaných do záchraných stanic, o spolupráci s firmou NET4GAS (nejen) na zpřístupňování zajímavých lokalit, o účasti nevládek ve správních řízeních, o dobrovolnickém táboru ELCN v Portugalsku, kterého se zástupce ČSOP zúčastnil, či rozhovor s ředitelem Kanceláře ÚVR ČSOP Petrem Stýblem. Všechny články si lze přečíst na www.casopis.ochranaprirody.cz.

Výročí se dokonce všimla i některá celostátní média. Pěkný článek vyšel v Hospodářských novinách, sloupek v Respektu, pěkná reportáž byla odvysílána v České televizi v rámci pořadu Občanské noviny.

Vyvrcholením pak byla 15. října (mini)konference ve Valdštejnském paláci (tedy po čtyřiceti letech více méně návrat na „místo činu“). Zdravice hostů včetně Ministra životního prostředí či významných firemních partnerů – společnosti NET4GAS a Nadačního fondu Veolia –, referáty přibližující na konkrétních aktivitách stěžejní činnosti ČSOP (pozemkové spolky, záchrané stanice, ochranu biodiverzity a ekologickou výchovu), hlavně ale příjemné setkání v nádherných barokních prostorách, kterého se zúčastnili i mnozí pamětníci – zakladatelé. **B**

Jan Moravec

První zářijový víkend bývá v Českém svazu ochránců přírody už tradičně ve znamení společného setkání. V letošním roce, který je zároveň rokem 40. výročí ČSOP, jsme se mohli společně setkat již poosmnácté, tentokrát na Vysočině.

TEXT STANISLAVA BARTOŠOVÁ

FOTO: JAN DVORÁK

Každé Setkání členů a příznivců připravuje už dlouho dopředu Kancelář ČSOP ve spolupráci s některou základní organizací, která účastníkům jako hostitel připravuje i ochutnávku ze své činnosti. Letos padla volba na zkušené matadory ze spolupracujících organizací ČSOP Kněžice, ČSOP Jihlava a Chaloupky, o.p.s. Jako základna bylo zvoleno rekreační středisko Vanov nedaleko Telče.

Kdo se už někdy zapojil do organizace takové akce, dá mi jistě za pravdu, že jednou z nejtěžších věcí je najít vhodný kemp, kam se dá umístit více než 200 osob. A kempů, které by měly k dispozici dostatek míst v chatkách (o něž je rok od roku větší zájem), zároveň umožnily stravování, byly cenově přijatelné a ještě byly na vhodném místě, odkud se dají podnikat exkurze a výlety do okolí, není mnoho. A tak zatímco si někteří účastníci chválí dochovaný retro styl, který je přenesen do dob dětství či mládí, jiní by naopak uvítali třeba trochu více luxusu. Ale není na světě člověk ten, aby se zavděčil ochránářům všem.

Bohatý program mezi kapkami deště
V pátek kromě registrace a ubytování účastníků již od odpoledne naplno

Ani déšť nás neodradil (Ze Setkání členů)

běžel program. A to přednášky – o drahých kamenech a o ptácích, odkud odjinud než z Vysočiny. Navečer program slavnostně zahájil předseda ČSOP Libor Ambrozek za účasti starosty Telče a zástupců místních organizací. Ke správnému společenskému večeru již tradičně patří posezení u ohně s písničkami. Ani pozorování přírody nedostalo na frak – zájemci se mohli vyjet podívat na odchyt a kroužkování sýce rousného.

Sobotní ráno nás přivítalo souvislým deštěm, ale to účastníky neodradilo od připravených exkurzí, kte-

ekocentra v Kněžicích (bývalá panská lesovna, kde pořádají různé pobytové výukové programy, workshopy, ale taky třeba školy v přírodě, na něž je pořadník :-)), obhlídka pozemkospolkové základny v Radoníně, kde za hasičským hřištěm je již úplný konec světa. A k tomu povídání o zkušenostech s ovceci a pastvou, o tom, co tu roste, běhá a létá, co se podařilo obnovit a co na svou záchranu ještě čeká. Cestou jsme také míjeli holoseče místo lesů, vymydlené na padrť, a spontánně debatovali o současnosti a budoucnosti lesního hospodaření.

FOTO: JAN MORAVEC

rých bylo na výběr hned několik. Já se vydala s Vaškem Křivanem po lokalitách v okolí Radonína, o něž se stará ZO ČSOP Kněžice (neboli Pozemkový spolek Chaloupky). Byly to hlavně pastviny, výhled ze Salátova kopce, mokřadní louka u silnice, která zadržuje více vody než kdejaký rybník, obhlídka

Kdo se nevydal po pozemkospolkových lokalitách, mohl se zúčastnit botanické exkurze k rybníkům Horní a Dolní Mrzatec, výletu do údolí Vápvky a jejích přítoků (které je pokládáno botanicky i zoologicky za jedno nejzajímavějších v regionu) nebo na archeologicko-geologickou vycházku

na hrad Štamberk a do okolních žulových lomů a skal. Jiní se vydali na vlastní pěst do Telče, kde byl tento den v rámci Dnů evropského dědictví bohatý kulturní program, a nebo prostě poseděli s přáteli, se kterými se rok neviděli, v některé blízké hospodě.

Po návratu byl připraven další program – prezentace záchrany a obnovy studánek na Jihlavsku, povídání o přírodních zahradách či ukázky praktické hydrobiologie neboli co žije v přilehlém rybníku. Ale také workshop bubnování, kde se každý, kdo chtěl, mohl snadno dostat do transu. A za tmy, kdy už nepršelo, zas posedět u táboráku a zazpívat si staré pecky. K tomu gril, pívko, pohoda.

FOTO: KATEŘINA LANDOVÁ

Nabídka dalších exkurzí byla připravena i na neděli, pro ty, kdož nespěchali hned po ránu domů. Většina zamířila do Telče, kde průvodce – místní historik – musel pro velký zájem udělat hned dvě kola exkurze po méně známých místech tohoto nádherného města, jež je zasluženě na seznamu světového kulturního dědictví.

Popovídání s lidmi známými, méně známými, ale i s těmi, které člověk potkal poprvé, a přesto snadno našel společné téma. Neplánovaná seznámení s dalšími lidmi z důvodu, že se spolubydliči nevrátili včas z výletu a odnesl s sebou klíče od chatky. Inspirovat se, co a jak dělají jinde. Víkendový pobyt v přírodě a načerpání energie. Takové a další mohou být důvody, proč jet příště na Setkání členů znovu. A nebo přijet poprvé. Tak zase za rok. ☒

Autorka je pracovnící Kanceláře ÚVR ČSOP.

Kontakt – stanislava.bartosova@csop.cz

Malé táborové zamyšlení

Se svým oddílem jsem byl tábořit už 25 let po sobě a můžu vám říct, že jestli se člověku něco neomrzí, tak Broumovské stěny! Ale o letošním létě se mi naskytla příležitost krátce „zažít tábor jinak“, neboť jsem byl po dobu jednoho víkendu hostem jiného letního tábora než toho „svého“. Tábora, který navíc pořádala jiná organizace pracující s dětmi a mládeží než náš svazový SMOP.

Asi si říkáte, co že je to za zvláštní zážitek, ale při logické „uzavřenosti“ jednotlivých oddílů, to skutečně není úplně běžné... A jak se říká, „jiný kraj, jiný mrav“. Ani tak nešlo o to, že řádní účastníci byli z Brna, ani to, že se jednalo o pionýry (fakt to nejsou malí komunisti!). Ale na stohlavém táboře, tehdy podnikovém, jsem byl naposledy jako malé dítě ve druhé a třetí třídě. A s velikostí tábora zkrátka rostou nároky na zázemí, stravování, množství vody, přípravu programu apod. Jen pro představu, náš oddílový tábor (Ginkgo – mladí ochránci přírody z Prahy 10) má do 40 účastníků, počítáno i s pár návštěvami. Takže to bylo zajímavé pozorování oživlého lidského mraveniště zevnitř.

Mraveništěm míním, že se jednalo o dobře organizovanou činnost, pro-

FOTO: RADEK BOROVIČKA

tože jedno mají všechny (zejména ty spolkové) tábory společné: totiž, že tam (i přes občasně, často generační, neshody mezi vedoucími) panuje veskrze přátelská mezilidská atmosféra, vysoká míra dobré nálady a dobrovolnické nadšení ve prospěch dětí a programu pro ně! Kdyby se chtěl někdo z netáborníků (ale i táborníků) dočíst něco o přínosech tábornictví a s tím spojeného letního dobrovolnictví, doporučuji na internetu vyhledat některé pozitivně laděné články, neb letos se překvapivě jednalo o mediálně poměrně diskutované téma a některé větší deníky dokonce otiskly i názorové komentáře zástupců napříč dětskými organizacemi, od skautů přes tomíky až po pionýry. Záměrně pro pestrost vybírám různé organizace, protože se to týká (nás) všech. Přínos organizací pracujících s dětmi a mládeží, potažmo jednotlivých oddílů, pro (stále modernější) společnost, je společný.

Z celospolečenského hlediska je nejlepší na čase začít ve prospěch táborů snižovat některé byrokratické zátěže nebo je už alespoň nenavyšovat. A naopak konečně začít alokovat podporu skutečně tam, kde je jí potřeba (tedy do obnov a pořizování zázemí, osobně vůbec nekalkuluji s nějakými plošnými odměnami dobrovolníkům, to by bylo v rozporu s cíli mimoškolní spolkové činnosti), aby vůbec nějaké další generace vedoucích a instruktorů táborů (a tedy i oddílů jako takových) do budoucna byly. Jejich „postupné vymizení“ by bylo pro společnost obrovskou a nenahraditelnou ztrátou! Jsem sám za sebe i řadu svých přátel rád, že zrovna do tohoto „ohroženého druhu“ se můžeme zařadit, a snad ještě nějaký ten pátek vydržíme, sami za sebe, i jako vzor mladším kolem nás! Pobytům v přírodě a táborům bez šlamastyk zdar! ☒

*Milan Maršálek,
ČSOP „Natura, quo vadis?“,
vedoucí MOP Ginkgo*

Hojkovské kreslené „recyklo“ pohlednice

Sedím v zelenkavém příšeří stanu, po vnitřním plášti lezou sarančata – občas vidím skrze textilii hlavně jejich chodidla, jak se lepí na tenkou látku. Vnější plášť, silně vlhký, se láskyplně v některých místech lne k tomu vnitřnímu. To se mi nelíbí – pak už jde vlhko přímo do stanu. Je kolem šesté ráno a ze sousedního stanu zaznívá slaboučké, ale vytrvalé chrápání. V nejbližším stanu nalevo něco zaškrábalo. Jinak les šumí, ptáci pískají a zpívají, ale vše to nepřehlušuje deku ticha, co zavalila ranní tábor jako slon.

Teď se ozvala nenápadně hrdlička.

Manžel se šel koupat k nedalekému rybníku, tak si užívám trošinku víc prostoru v našem jinak dost přeplněném stanu. Doma, při finišování člověk většinou sbalí kdeco, co teď ani na sobě nenosí, ale igelitky podél okrajů stanu plné věcí a oblečení poslouží zvláště v dnešním britce čerstvém ránu jako dobrá izolace.

Přemýšlím o tom, jak málo věcí člověk potřeboval, když jsme začínali, někdy těsně po revoluci jako Brontosauři a hledali jsme si tu partnery. A pak bez auta, bez mobilu zvládali dojít z nejbližší zastávky nespolehlivě jedoucích

autobusů až sem. Manžel tehdy na zádech v sedačce dvouleté dítě, v jedné ruce stan, v druhé tašku s holínkami, já v baťohe na zádech vše na týden pro tříčlennou rodinu a v ruce igelitku s nočníkem. Šli jsme mokrou, neprošlapanou cestou, místy kopřivami a šlo to. Dnes nám auto doveze na tábořiště ČSOP Margarita na Hojkovském rašeliništi mnohé a řada věcí je díky mobilům a technice dostupná. A přitom fůru věcí si z tradice a z úcty ke skromnému způsobu života, který zrod našich společných akcí provázal, i teď děláme „na koleně“. I dnes, když bychom si auty mohli dovézt větší komfort.

Tak stále stavíme konstrukci z dřevěných kmínků na kuchyni a pokrýváme dovezenou plachtou, stavíme dřevěné trojnožky na kanystry s vodou (musíme ji zde dovážet), vyrábíme „ěšusovník“ – otesaný smrček s kousky větví jako věšáčky na ešusy a hrnečky.

A zůstalo nám i „vyrábění“ Večerníčku, kdy se vždy jedna rodina či skupina ujme programu na večer k ohni.

A v neposlední řadě vyrábíme i poštovní pohlednice, které ručně kreslíme na odřezky starého tvrdého papíru, pečlivě schraňovaného našim vedou-

cím Tomášem Krásenským a jeho ženou Hankou po celý rok. Kreslené pohlednice pak putují k těm z nás, co letošní tábor z nějakého důvodu propásli.

Ke kreslení pohlednic jsou povzbuzovány už nejmenší děti z tábora a na dřevěné (jak jinak než ručně vyrobené) lavičce mnohé dítě, obklopené pastelkami, ztrácejícími se v okolní trávě, stráví část poledního klidu.

Dětem ani dospělým, co zrovna na kus starého papíru přenáší střípek kouzelného světa či mikrosvěta kolem nás, téma na malování nikdo nediktuje. Ale souvisí to s tím, jak jsme akutně a lokálně pohlcní táborem a ohrazení okolní přírodou, že tématem kresbiček je zase tábor, jeho součásti a vybavení a příroda kolem a její obyvatelé. Z velké zelené čmáranice se stává tráva a tato otřepaná kulička je lezoucí brouček – nejmladší táborník, zkoumající všemi čtyřmi kouzelný svět kolem.

Musím končit – tábor se probouzí a chleby ještě nejsou namazané – čím jiným než domácí marmeládou.

A potom hrabat seno na rašeliništi! ☒

Olga Pikusová, ČSOP Margarita

Pozorování motýlů

V minulém čísle Krásy našeho domova jsme v rámci povídání o „dobrovolných úkolech“ soutěže Zlatý list navrhli jeden speciální úkol i pro čtenáře tohoto časopisu – v pěti různých letních dnech provést desetiminutové sledování motýlů a jejich počtu na nějaké lokalitě a zaznamenávat druhy rostlin, na které si sedají. Dorazilo jedno řešení, od *Jany a Anny Sýkorových* z ČSOP Dalečín. Jelikož se nám velice líbilo, dovolujeme si zde přetisknout alespoň dvě z pěti pozorování, závěry a několik fotografií. Pozorování byla prováděna na vlastní zahradě.

1. pozorování: 22. 7. 2019, 10:30, slunečno, 29°C – ohniváček černokřídlý – 1 ex. na zemi, okáč bojínkový – 1 ex. létá nad jetelem, 2 ex. na čičorce, 1 ex. na řebříčku, okáč luční – 3 ex. na hrachoru, okáč poháňkový – 1 ex. na pelyňku, bělásek řepkový – 1 ex. létá nad jetelem, 2 ex. létají nad cuketou, 3 ex. na zelí, babočka paví oko – 5 ex. na slézu, babočka kopřivová – 3 ex. na dobromysli, babočka sítkovaná – 1 ex. na levanduli, babočka admirál – 1 ex. na levanduli, babočka bodláková – 1 ex. na mateřídoušce, vřetenuška – 2 ex. na šťovíku, modrásek jehlicový – 2 ex. na mateřídoušce.

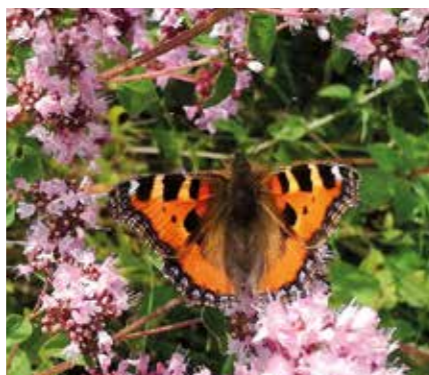
Modrásek jehlicový.

skvrnný – 1 ex. sedí na štírovníku, perleťovec – 1 ex. létá nad trávou.

Závěr:

Během našich pozorování jsme zjistily, že počet druhů motýlů výrazně závisí na počtu kvetoucích rostlin a rovně

Babočka kopřivová.

něž na počasí. Velké množství motýlů během prvních pozorování je dáno kvetením rostlin bohatých na nektar (dobromysl, mateřídouška, levandule, komule Davidova, čičorka, štírovník). Nejoblíbenější rostliny mají hodně nektaru, barevné květy ve velkých nafialovělých květenstvích a patří do čeledi hluchavkovitých.

Mezi třetím a čtvrtým pozorováním odkvetla většina dobromysli a počet sledovaných motýlů se výrazně snížil.

Rovněž nás zaujaly odlišnosti v době sezení jednotlivých druhů na květinách. Zatímco babočky byly velice klidné a systematicky vysávaly jednotlivé kvítky v celém květenství, jiní motýli

Okáč bojínkový.

byli neklidní a téměř nebylo možné je vyfotit (např. bělásci). Nejklidnějším motylem byly vřetenušky, které pomalu sály a velmi často odpočívaly a nechaly se vůbec vyrušit.

Rovněž jsme zjišťovaly živné rostliny jednotlivých druhů, které se vesměs na naší zahradě vyskytují a vzhledem k tomu, že některé sušší okrsky zůstávají až do konce léta neposečeny a na krajích zahrady se vyskytují kopřivy, mohou se housenky na naší zahradě vyvíjet. 🐛

Podpořte, prosím, naše sbírky.

Děkujeme!

Český svaz ochránců přírody

Místo pro přírodu

www.mistoproprrodu.cz
číslo účtu 999922/0800

www.zvirevnouzi.cz
číslo účtu 33553322/0800

ZVÍŘE V nouzi

Blíž přírodě

Rozvíjíme společensky odpovědnou politiku ochrany přírody s ohledem na současné a budoucí generace.

- Jsme jedním z největších firemních dárců v oblasti ochrany přírody v České republice.
- Podílíme se na zpřístupnění přírodně cenných lokalit po celé České republice.
- Pomáháme budovat naučné stezky, vyhlídky, pozorovatelny, posezení nebo interaktivní a hrací prvky v přírodě.
- Přispíváme k obnově původních ekosystémů a ochraně ohrožených rostlin a živočichů.
- Podporujeme environmentální výchovu a informovanost o ochraně přírody.
- Jsme generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody a pomáháme projektům, pro které motto Blíž přírodě je významnou součástí trvale udržitelného rozvoje.

**Pojďte s námi do přírody na
www.blizprirode.cz**